

NOVUM

Thema: Cyberrecht

Zaak van de maand: Kort geding
*Over auteursrecht, merkenrecht
en meningsuiting*

In gesprek met: prof. Zwenne
*Over Cyberlaw, internetrecht
en privacy*

Special: U op het web
*Wat het web over u weet
en kan onthouden*

Docentencolumn:
Jan Jaap Oerlemans
Piratebay en internetregulering

De verdieping: Online diefstal
Kunnen virtuele goederen gestolen worden?

Linklaters

Link up.

Vind je het een spannende uitdaging om hechte relaties op te bouwen met gerenommeerde, internationale cliënten? Wil je de grenzen van je praktijkgebied verleggen naar een breed spectrum van sectoren? Heb je het talent, inzicht én de energie om de meest complexe transacties succesvol af te ronden? Link dan met Linklaters! Wij zijn een wereldwijd, toonaangevend kantoor met advocaten, notarissen en fiscalisten. We zijn altijd op zoek naar jong toptalent. Dus als jij carrière wilt maken in een open en toegankelijke omgeving, waarin pragmatisme en vernieuwend denken centraal staan, bekijk dan onze stagemogelijkheden en vacatures op www.linklatersgraduates.nl

Cyberrecht

‘Bedrijven en Europol bundelen krachten tegen cybercrime’, ‘Benelux pakt digitale criminaliteit aan’, ‘politie vind illegaal vuurwerk via facebook’ en ‘e-commerce versus privacy’. Het zijn, niet willekeurig gekozen koppen, van krantenartikelen die onlangs zijn verschenen. Technologie vergemakkelijkt en versnelt ons leven en de ene ontwikkeling volgt de ander in stroomversnelling op. Zoals bij praktisch alle maatschappelijke onderwerpen is er ook een juridische kant aan deze ontwikkelingen.

Dergelijke ontwikkelingen gaan gepaard met kritische blikken, afwachtede houdingen, voor- en tegenstanders, angst voor het onbekende en veel fundamentele debatten. Het is moeilijk denkbaar dat dit alles aan iemand, laat staan een rechtenstudent, voorbij heeft kunnen gaan. Een overkoepelende term hiervoor is nog niet zo gemakkelijk te vinden. Onze faculteit kent de afdeling eLaw, anderen spreken over cyberontwikkelingen, internetrecht en de google-cultuur. Genoeg interessante onderwerpen om een nummer van de NOVUM mee te vullen. Zo bedacht, zo gedaan, en voilà, u leest de (niet digitaal verkrijgbare) versie van de NOVUM over ‘cyberrecht’.

Hoewel NOVUM er bewust voor kiest om als blad niet digitaal te verschijnen gaan wij met onze tijd mee. Niet alleen door erover te schrijven, maar ook door een facebook-pagina, waar gereageerd kan worden op de NOVUM en berichten gevolgd kunnen worden. In de Special wordt het licht geworpen op het fenomeen dat ‘het internet’ niets ‘vergeet’. Dit wordt gekoppeld aan privacy-wetgeving en andere civiele rechten.

Bijzondere aandacht is er ook voor het nieuwe Boek 10 uit het Burgerlijk Wetboek. Lees alles over de achtergrond en totstandkoming van dit boek. Ook het verdiepende artikel gaat over een nouveauté in de juridische wereld: online eigendom. Kunnen virtuele voorwerpen van een online game gestolen worden?

Het artikel over filosofie gaat deze maand over de mens als ‘cyborg’, waarmee de samensmelting van mens en machine wordt bedoeld. “De mens is altijd cyborg geweest”, is de uitspraak van een vooraanstaande hoogleraar filosofie.

Meer interessante onderwerpen kunt u vinden op de tastbare pagina's die hierop volgen. Als u, als echte generatie Z, netgeneratie oftewel internetgeneratie, het lezen van ouderwets papier beu wordt, wat onwaarschijnlijk is gezien onze interessante artikelen, kunt u nu dus ook terecht op de facebook-pagina van de NOVUM. We garanderen dat we uw persoonlijke gegevens niet kunnen achterhalen, noch kunnen delen met derden, noch kunnen of zullen opslaan.

Maria van der Velden
Hoofdredacteur Novum

‘het internet vergeet niets’

from Paris with love
city of lights

Treeade
White tie

Deuren open: 22:30
Deuren sluiten: 01:00

Galathea
16-02-2012
@Stadthouder
Nieuwe Rijn 13.

Voorkoop:

€27,50 Inclusief: bier, wijn, fris
& binnenlands gedestilleerd

aan de deur:

€32,50 Inclusief: bier, wijn, fris
& binnenlands gedestilleerd

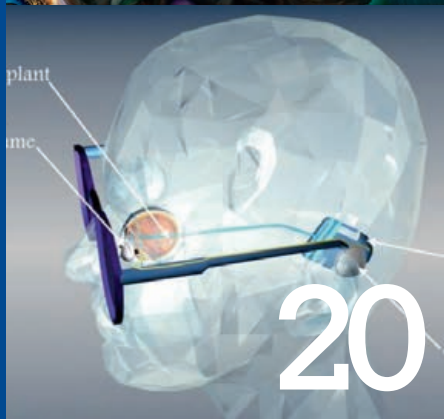

De GROTIJUS

Inhoudsopgave

Voorwoord	1
Inhoudsopgave	3
De verdieping	4
In gesprek met	8
Zaak van de maand	12
Special	14
Varia	18
Column	19
Filosofie	20
Special	22
Miscellanea	27
De Lezing	28
De Recensie	30
Filmrecensie	32
Verenigingen	34
Faculteitszaken	36

NOVUM is het maandblad van de Juridische Faculteitsvereniging Grotius te Leiden. Novum is ontstaan uit een fusie tussen het faculteitsblad Trias (1968) en het blad Request (1999) dat werd uitgegeven door het rechtenmentorat Appel. NOVUM is aangesloten bij de Stichting Landelijk Overleg Juridische Faculteitsbladen (LOJF).

Oplage: 1.750
Druk: JP Offset
Basis ontwerp: Ratio Design
ISSN-nummer: 1567-7931

U kunt NOVUM vinden bij de ingang van de faculteit, het juridisch café, het restaurant en bij C131. De redactie behoudt zich het recht voor ingeleverde stukken niet te plaatsen of te wijzigen. De inhoud van de artikelen vertegenwoordigt niet noodzakelijkerwijs de mening van de redactie.

© Niets uit deze uitgave mag op welke wijze dan ook worden gereproduceerd zonder voorafgaande toestemming van de redactie.

Redactie

Hoofdredacteur
Maria van der Velden
06 18 32 95 56
novum@law.leidenuniv.nl

Eindredacteur
Avinash Bhikie
06 57 93 91 25
novum@law.leidenuniv.nl

Redacteuren
Raphael Donkersloot
raphaeldonkersloot@hotmail.com

Maarten von Balluseck
maartenvonb@hotmail.com

Maurits Helmich
M.m.helmich@gmail.com

Willem Kieviet
W.j.m.kieviet@umail.leidenuniv.nl

Tjalling Reijnders
Tjalling.reijnders@hotmail.com

Thomas Weber
Thomas_91_91@hotmail.com

Peter Matthijs Smithuis
psmithuis@gmail.com

Mireille Bosman
mireillebosman@hotmail.com

Avinash Bhikie
a.v.bhikie@hotmail.com

Anna Tsheichvili
anna_tsheichvili@hotmail.com

Cartoonist
Timo Korstenbroek

Adviesraad
Mw. Mr. P. Memelink, voorzitter RvA
Prof. Dr. A.O. Lubbers
Mw. Drs. A.F.M. van der Helm
Mw. Mr. C. de Kruijff
Mr. G.K. Schoep
Annemieke Brouwer, Assessor Fdr
Akke Berendsen, praeses JfV Grotius

Contact
novum@law.leidenuniv.nl

de verdieping

Online diefstal: illusie of realiteit?

De RuneScapezaak

De technologische vooruitgang van de afgelopen decennia is sterk groeiende. Het recht moet natuurlijk inspelen op deze vooruitgang en de maatschappelijke veranderingen die het teweegbrengt. Het zal niet verbazen dat dit een lastige zaak kan zijn. Denk bijvoorbeeld aan online eigendom. De werelden van de massive multiplayer online role-playing game (mmorpg) – waarin miljoenen spelers zich elke dag begeven – zitten vol met fantasie-elementen zoals draken, feeën en magische krachten. Toch is in die werelden niets menselijks vreemd. Er worden bijvoorbeeld oorlogen uitgevochten, er vindt sociaal contact plaats tussen mensen die over de hele wereld verspreid zijn en er is sprake van handel tussen de verschillende spelers zodat er wederkerig ruilvoordeel kan ontstaan. Er zijn zelfs *in-game* veilingen, waarin

virtuele zwaarden, bepantsering en andere prullaria verhandeld worden tegen virtueel geld, gebaseerd op markteconomische regels. Betekent dit echter ook dat de virtuele voorwerpen van een online game gestolen kunnen worden? Op het moment van schrijven is de Hoge Raad bezig met een zaak waarin antwoord gegeven gaat worden op deze vraag.

De zaak betreft een middelbare scholier die is bedreigd door twee schoolgenootjes. Ze hebben hem geschopt, geslagen en bedreigd met de dood. De motivatie van beide verdachten kwam voort uit het feit dat ze het slachtoffer goederen afhandig wilde maken. Het waren echter geen stoffelijke goederen, maar virtuele goederen. Het slachtoffer was namelijk een zeer sterke speler in de mmorpg RuneScape. Door middel van lichamelijk geweld hebben de verdachten het slachtoffer gedwongen tot het online inloggen

Betekent dit echter ook dat de virtuele voorwerpen van een online game gestolen kunnen worden?

in het spel om vervolgens twee zeer zeldzame en daardoor waardevolle spullen – te weten een virtueel amulet en een virtueel masker – van zijn account over te zetten naar de account van een van de verdachten. Naar aanleiding van deze gebeurtenis kwam het tot een rechtszaak bij de rechtbank Leeuwarden.¹ De officier van justitie heeft daar aangevoerd dat het virtuele amulet en het virtuele masker gekwalificeerd kunnen worden als ‘goed’ dat onder het bestanddeel ‘goed’ van artikel 310 van het Wetboek van Strafrecht valt. De raadsman van een van de verdachten hield er een andere zienswijze op na. Wat volgde, is een zeer interessant proces dat op het moment van schrijven nog niet afgerond is. Hoewel de Hoge Raad zich nog over de zaak moet uitspreken, heeft de Procureur-Generaal al wel een zeer uitvoerige conclusie geschreven over deze problematiek.

Dit artikel zal ingaan op de mogelijkheid tot het strafbaar stellen van een virtueel voorwerp en zal ook de vraag stellen of het nodig is om dit strafbaar te stellen.

Artikel 310 van het Wetboek van Strafrecht

Artikel 310 Sr:

Hij die enig goed dat geheel of ten dele aan een ander toebehoort wegneemt, met het oogmerk om het zich wederrechtelijk toe te eigenen, wordt, als schuldig aan diefstal, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren of geldboete van de vierde categorie.

In de kwalificatie van diefstal zijn vier bestanddelen terug te vinden: het *wegnemen van enig goed dat aan een ander toebehoort met het oogmerk van wederrechtelijke toe-eigening*. Om van diefstal te spreken, moet aan alle vier de bestanddelen worden voldaan. Van belang is dus om elk bestanddeel apart te analyseren en te beoordelen of de (online) handelingen, die verricht worden om virtuele voorwerpen zich toe te eigenen, zodanig gekwalificeerd kunnen worden dat ze zouden kunnen voldoen aan de vereisten om van diefstal te kunnen spreken.

Wegnemen

Het bestanddeel ‘wegnemen’ vereist enige fantasie met betrekking tot virtuele goederen. Hoe kan een virtueel zwaard dat gehanteerd wordt door de avatar (het *in-game* personage van de persoon die speelt) weggenomen worden? Het zwaard is niet tastbaar; het kan niet opgepakt worden en worden verplaatst. Toch lijkt dit geen groot probleem te vormen als men kijkt naar relevante uitspraken van de Hoge Raad. Die heeft namelijk geoordeeld dat het feitelijk wegnemen van het goed niet als criterium moet worden gehanteerd. Om succesvol te kunnen spreken van ‘wegnemen’ is het van belang dat het goed aan de feitelijke heerschappij van de rechthebbende wordt onttrokken.²

De vraag is nu of dit criterium toepasbaar is op virtuele goederen. Dit lijkt wederom weinig problemen met zich mee te brengen. Krachtige wapens worden vaak verkregen door online zeer knappe prestaties te leveren. Zo zijn er in de mmorpg *World of Warcraft* eindbazen die met meer dan twintig spelers moeten worden verslagen. Dat betekent dat bepaalde virtuele goederen niet zomaar verkregen of vervangen kunnen worden. Hieruit valt af te leiden dat de feitelijke heerschappij van een virtueel goed van de rechthebbende kan worden weggenomen. Zodra het zwaard weggenomen is, zal het de speler wederom veel tijd en moeite kosten om

opnieuw een soortgelijk zwaard te bemachtigen.

De Hoge Raad heeft in 2005 geoordeeld dat het doen van een pinbetaling met een gestolen giropas kan worden beschouwd als het wegnemen van een goed.³ Eerder was al bepaald dat giraal geld als goed moet worden beschouwd.⁴ Door het doen van een pinbetaling wordt het bedrag dat gepind wordt uit de feitelijke heerschappij van de rechthebbende onttrokken. Hoewel giraal geld niet tastbaar is, wordt het dus door de Hoge Raad als een goed beschouwd en is het daardoor ook vatbaar voor de handeling van het wegnemen. Indien de Hoge Raad binnenkort zou oordelen dat een voorwerp in de virtuele gamewereld wordt beschouwd als een goed, dan kan men op basis van de overwegingen van de Hoge Raad in eerdere uitspraken de kans groot achten dat een virtueel goed inderdaad weggenomen kan worden.

Aan een ander toebehoren

Meteen moet duidelijk gemaakt worden dat een ‘toebehoren’ van artikel 310 Sr niet geheel samenvalt met de civielrechtelijke eigendom.⁵ Het hof van Leeuwarden oordeelde dan ook als volgt in de RuneScapezaak: “Dat het spel *RuneScape* vanzelfsprekend een eigenaar en/of beheerder heeft, acht het hof in het verband van deze strafzaak niet relevant. Zo is een paspoort onbetwist eigendom van de Staat der Nederlanden, maar kan dit document wel degelijk door middel van diefstal uit de beschikkingsmacht van de houder geraken.”⁶ De Procureur-Generaal voegt hieraan toe in zijn conclusie inzake de RuneScapezaak dat het in het strafrecht gaat om het feit dat binnen de spelcontext de goederen zich in de beschikkingsmacht van het slachtoffer bevonden.⁷ De virtuele goederen zijn in casu zodanig verbonden met de sterkte van de avatar van de speler, dat dit voldoende is om te spreken van het ‘toebehoren’ aan (de avatar van) de speler.

Y. Moszkowicz betoogt in zijn artikel uit 2009 dat het feitelijke macht-criterium niet toepasbaar is.⁸ In de algemene voorwaarde van games als *RuneScape* en *World of Warcraft* is opgenomen dat alle voorwerpen in het spel eigendom zijn en blijven van de makers van het spel. Het ontvreemden van virtuele goederen van de account van een speler kan door de makers van het spel weer ongedaan worden gemaakt, aangezien zij te allen tijde kunnen ingrijpen in het spel. Zo vindt men in *World of Warcraft* de zogenaamde *Game Masters*: spelers die werken voor *Blizzard* (de producent van het spel) en wier taak het is om de virtuele wereld van

‘een zaak waarin de rechter opdracht heeft gegeven aan de makers van een online game om een door diefstal gedupeerde spelers zijn gestolen virtuele goederen terug te geven’

World of Warcraft in balans te houden. Zij hebben bevoegdheden om invloed uit te oefenen op het verloop van het spel voor individuele spelers. Een mooi voorbeeld hiervan is een Chinese zaak waarin de rechter opdracht heeft gegeven aan de makers van een online game om een door diefstal gedupeerde speler zijn gestolen virtuele goederen terug te geven.⁹

Oogmerk van wederrechtelijke toe-eigening

Van belang voor wederrechtelijke toe-eigening is dat het verkrijgen van een virtueel goed niet inbegrepen is in het spelelement. In een online game is het de normaalste zaak van de wereld dat avatars elkaar te lijf gaan om elkaars voorwerpen en geld af te pakken; dat hoort allemaal bij het spelelement. Zo kan men in *World of Warcraft* een handeling doen genaamd pickpocket. Daarmee kan de avatar van de speler in het spel voorwerpen stelen die in het bezit zijn van een andere speler; de virtuele handeling van het zakkenrollen. Dit is echter een mogelijkheid die het spel biedt en daarom bij het spelelement hoort. De zaak verandert indien er manieren gebruikt worden om virtuele voorwerpen van anderen afhandig te maken die tegen de spelregels en de spelelementen ingaan. Zo heeft de rechtbank Amsterdam zich in 2009 uitgesproken over de wederrechtelijke toe-eigening van virtuele goederen in de sociale game Habbohotel. Door middel van een ‘fake-site’ heeft de verdachte zich de inloggegevens van andere gebruikers van de game verschaft, waarna hij die inloggegevens gebruikte om op verschillende accounts in te loggen en virtuele voorwerpen te vervreemden. Dit is zeer duidelijk een voorbeeld van het breken van de spelregels. De verdachte werd derhalve in dit geval schuldig bevonden wegens diefstal.¹⁰

Enig goed

De meeste discussie bestaat over de vraag of een virtueel voorwerp aangemerkt kan worden als ‘goed’ in de zin van artikel 310 van het Wetboek van Strafrecht. Op basis van het Electriciteitsarrest¹¹ heeft de Hoge Raad vier vereisten opgesteld waaraan ‘enig goed’ dient te voldoen, namelijk: *een zelfstandig bestaan; overdraagbaarheid door menselijk toedoen; een zekere vermogenswaarde; de mogelijkheid van toe-eigening*. Later zijn deze vereisten met twee toevoegingen aangevuld in het Giraal geldarrest¹², namelijk: *de functie in het maatschappelijk verkeer; een redelijke wetsuitleg*. Het gemeenschappelijke kenmerk aan deze arresten is de individualiseerbaarheid van het goed. Daarmee wordt extra nadruk gelegd op het kunnen uitoefenen van de exclusieve (feitelijke) macht over het goed, waarmee wordt bedoeld dat persoon A, in geval van diefstal van zijn goed door B, niet meer van het goed gebruik kan maken.¹³ De Procureur-Generaal oordeelt in zijn conclusie over de Rune-scapezaak dat aan alle vereisten is voldaan. Op het gedachtegoed en het uiteindelijke oordeel van de Hoge Raad moeten we echter nog even wachten. Advocaat Y. Moszkowicz heeft betoogd in zijn artikel¹⁴ dat virtuele voorwerpen niet

beschouwd kunnen en moeten worden als goed. Hij draagt bijvoorbeeld aan dat de virtuele wereld, waarin virtuele voorwerpen zich bevinden, een illusie is. Een illusie die wordt gecreëerd door binaire codes. Als een speler een verandering aanbrengt in die virtuele wereld betekent dat niets anders dan veranderingen van data in de vorm van binaire codes op de server van het computerspel. In die zin zou de virtuele wereld gekwalificeerd kunnen worden als louter computergegevens; computergegevens waarvan de Hoge Raad heeft geoordeeld dat die niet aangemerkt kunnen worden als goed en derhalve niet vatbaar zijn voor diefstal.¹⁵

Moszkowicz eindigt zijn betoog met een “slippery slope”-argument. Moet men wel willen om ‘diefstal’ van een virtueel ‘goed’ strafbaar te maken? Wat is de volgende stap? Virtuele verkrachting op grond van artikel 242 van het Wetboek van Strafrecht?^{16 17}

Is strafbaarstelling van online diefstal van virtuele goederen nodig?

Hierboven is zeer beknopt uiteengezet of er sprake kan zijn van diefstal van virtuele voorwerpen. Alle argumenten in ogenschouw genomen, kan geconcludeerd worden dat het zeer goed mogelijk is om op juridische gronden een virtueel voorwerp als een goed te beschouwen en dat daarom dat goed in principe ook gestolen kan worden. Indien wordt aangenomen dat de speler online de heerschappij over het goed heeft, betekent dit, dat dit goed kan worden weggenomen door een ander met het oogmerk op wederrechtelijke toe-eigening.

De vraag is nu of het zinvol is – aangenomen dat diefstal van virtuele voorwerpen mogelijk is – om deze mogelijkheid daadwerkelijk in het strafrechtssysteem op te nemen. Y. Moszkowicz betoogt dat virtueel diefstal niet strafbaar gesteld hoeft te worden, aangezien er voor dit soort zaken al wettelijke bepalingen zijn die gehanteerd kunnen worden voor dit soort misdrijven. Het was volgens Moszkowicz voldoende geweest de verdachten in de Runescapezaak en de Habbohotelzaak te veroordelen op

Moet men wel willen om ‘diefstal’ van een virtueel ‘goed’ strafbaar te maken? Wat is de volgende stap? Virtuele verkrachting

Met oog op de toekomstige technologische ontwikkelingen moeten de deur naar virtuele diefstal dus niet dicht willen laten.

grond van artikel 138ab Sr (computervredesbreuk) en 350a Sr (computergegevens veranderen, kennen, onbruikbaar maken).¹⁸

Zo leest artikel 138ab lid 1 Sr:

Met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar of geldboete van de vierde categorie wordt, als schuldig aan computervredesbreuk, gestraft hij die opzettelijk en wederrechtelijk binnendringt in een geautomatiseerd werk of in een deel daarvan. Van binnendringen is in ieder geval sprake indien de toegang tot het werk wordt verworven:

- a. door het doorbreken van een beveiliging,*
- b. door een technische ingreep,*
- c. met behulp van valse signalen of een valse sleutel, of*
- d. door het aannemen van een valse hoedanigheid.*

En artikel 350a lid 1 Sr leest:

Hij die opzettelijk en wederrechtelijk gegevens die door middel van een geautomatiseerd werk of door middel van telecommunicatie zijn opgeslagen, worden verwerkt of overgedragen, verandert, wist, onbruikbaar of ontoegankelijk maakt, dan wel andere gegevens daaraan toevoegt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twee jaren of geldboete van de vierde categorie.

Volgens Moszkowicz kunnen de handelingen van de verdachten van de Habbo- en Runescapezaak op grond van deze twee artikelen strafrechtelijk berecht worden. In beide zaken wordt voldaan aan lid 1 sub a en d van artikel 138ab Sr: het doorbreken van een beveiliging en het aannemen van een valse hoedanigheid. Volgens lid twee van artikel 138ab Sr wordt de maximale gevangenisstraf gezet op vier jaar of een geldboete van de vierde categorie als de dader de opgeslagen gegevens voor zichzelf of een ander overneemt, hetgeen ook in beide zaken aan de orde was. Ook is er sprake van gegevens die ontoegankelijk worden gemaakt. De virtuele voorwerpen staan immers niet meer op de oorspronkelijke accounts en derhalve kunnen de slachtoffers niet meer gebruik maken van die voorwerpen. Hiermee wordt voldaan aan artikel 350a lid 1 Sr.

De vraag is of dit toereikend is. De discrepantie tussen de strafmaat van de verschillende artikelen is aanzienlijk. De strafmaat van artikel 350a en artikel 138ab Sr is maximaal vier jaar; de strafmaat van diefstal kan oplopen tot vijftien jaar. Dit kan een rol gaan spelen indien er zaken komen waarin virtuele goederen worden vervaemd door meerderjarigen. Het kan dan wenselijk zijn om de strafmaat van gekwalificeerde diefstal (artikel 311 Sr) en diefstal met geweldpleging (artikel 312 Sr) te hanteren indien de handelingen waarmee de diefstal gepaard gaat onder die artikelen gekwalificeerd kunnen worden.

Conclusie

Resumerend kan worden gesteld dat het in beginsel mogelijk zou kunnen zijn om virtuele goederen te stelen. De belangrijkste discussie, namelijk die rondom de vraag of een virtueel voorwerp gezien wordt als een goed, zal moeten worden afgesloten door de komende uitspraak van de Hoge Raad. De overige bestanddelen zullen dan waarschijnlijk weinig problemen opleveren. Een goed kan dan namelijk onder feitelijke macht en heerschappij staan van de speler van het spel. Het hebben van die feitelijke macht en heerschappij over het goed zorgt voor het toebehoren aan de speler.

Het betekent dus ook dat de feitelijke macht en heerschappij weggenomen kan worden. Indien dit met een oogmerk op wederrechtelijke toe-eigening gebeurt – een manier die tegen de spelregels indruist en/of niet deel uitmaakt van het spelelement – is voldaan aan alle bestanddelen van diefstal. Moet men dit echter willen?

Tien jaar geleden was de online game voor een zeer beperkt aantal mensen weggelegd in vergelijking met de tientallen miljoenen die zich heden ten dagen in een virtuele wereld begeven. Met nieuwe technologische ontwikkelingen komen ook mogelijk nieuwe misdrijven. Denk aan de nieuwe misdrijven die zijn ontstaan doordat men kan pinnen en kan internetbankieren, om er maar een paar te noemen. De online werelden worden steeds groter en zullen een steeds belangrijkere plaats innemen in het leven van vele mensen. Dit valt bijvoorbeeld af te leiden uit het feit dat virtuele voorwerpen en avatars daadwerkelijk gebruikt worden om geld mee te verdienen. Op eBay worden sterke avatars en virtuele voorwerpen tegen heel veel geld verhandeld. Het valt niet te overzien hoe deze virtuele werelden en hun uitwerking op de realiteit zich de komende tijd gaan ontwikkelen. Met oog op de toekomstige technologische ontwikkelingen moet men de deur naar virtuele diefstal dus niet dicht willen laten. N

- 1 Rb. Leeuwarden 21 oktober 2008, LJN BG0939.
- 2 Dit is bepaald in HR. 13 december 1977, LJN AC3311 en HR. 2 december 1986, LJN AB 8196.
- 3 HR 19 april 2005, LJN AS9237.
- 4 HR 11 mei 1982, LJN AC1987.
- 5 C.P.M. Cleiren, M.J.M. Verpalen, e.a., *Strafrecht. Tekst en commentaar*, Deventer: Kluwer 2010.
- 6 Hof Leeuwarden 10 november 2009, LJN BK2764.
- 7 HR 28 juni 2011, LJN BQ9251.
- 8 Y. Moszkowicz, 'Een kritische noot bij de 'RuneScape'- en 'Habbohotel'-uitspraken: een illusie is geen goed', *Strafblad* 2009, p. 500.
- 9 <http://www.cnn.com/2003/TECH/fun.games/12/19/china.gamer.reu>.
- 10 Rb. Amsterdam 02 april 2009, LJN BH9789.
- 11 HR 23 mei 1921, NJ 1921, 564
- 12 HR 19 april 2005, LJN AS9237.
- 13 HR 28 juni 2011, LJN BQ9251.
- 14 Y. Moszkowicz, *Strafblad* 2009, p. 495 t/m 503.
- 15 HR 3 december 1996, LJN ZD0584.
- 16 Y. Moszkowicz, *Strafblad* 2009, p. 503.
- 17 Dit lijkt echter niet zo'n hele rare gedachte. Op 31 maart 2011 oordeelde de rechtbank Rotterdam dat ook virtuele kinderporno strafbaar is onder artikel 240b van het Wetboek van Strafrecht. De overwegingen kunt u nalezen in Rb. Rotterdam 31 maart 2011, LJN BP9776.
- 18 Y. Moszkowicz, *Strafblad* 2009, p. 502, 503.

Wilt u reageren op dit artikel? Stuur dan een e-mail naar novum@law.leidenuniv.nl

In gesprek met

Professor Zwenne

Professor Zwenne

Op een vroege vrijdagochtend maakt professor mr. dr. Zwenne een uurtje vrij in zijn drukke agenda om NOVUM te woord te staan. Professor Zwenne studeerde rechtsgeleerdheid aan onze universiteit en promoveerde in 1998 waarna hij als advocaat aan de slag ging. In 2006 werd hij partner bij het internationale kantoor Bird & Bird. Daar houdt hij zich vooral bezig met internet-, telecom- en privacyrechtelijke vraagstukken. Per 1 oktober is hij tevens hoogleraar Recht en Informatiemaatschappij bij het Centrum eLaw@Leiden, waar hij zich vooral bezig houdt

met de toepassing en werking van de privacy- en telecom regeling. NOVUM sprak met hem over onder andere zijn studententijd, zijn werk als advocaat bij Bird & Bird en de colleges die te volgen zijn bij de afdeling eLaw@Leiden. Maar ook over privacy in het licht van de OV-chipkaart, Facebook en Twitter. En wat vindt hij van de SOPA en PIPA wetgeving in de VS en het ACTA -verdrag, en het afsluiten van Piratebay voor gebruikers van Xs4all en Ziggo?

Waarom moet de NS weten wanneer studenten in- en uitchecken als ze vrij reizen?

Hoe is uw studententijd in leiden bevallen?

“Mijn studententijd is mij enorm goed bevallen. Indertijd hadden studenten 6 jaar een basisbeurs, die naar de huidige maatstaven zonder meer riant was. Ik heb de volle zes jaar opgemaakt, niet omdat ik de tijd nodig had, maar omdat ik allerlei interessante extra vakken ben gaan volgen. Verder heb ik wedstrijd geroeid bij Asopos en daar een mooie tijd beleefd, en ben ook even lid geweest van Augustinus. Ja, mijn studententijd is mij goed bevallen.”

Welke vakken spraken u het meest aan?

“Eigenlijk is in de tweede helft van de studie de echte belangstelling voor het juridische vak ontstaan. Je ziet dat vaker. Als je je gaat specialiseren en verdiepen wordt het interessant. Bij mij ontstond interesse voor het recht pas echt toen ik bij de Leidse Rechtswinkel ging werken. Ik deed belastingaangiftes, bezwaarschriften en procedures. Het recht werd toen ineens concreet en toepasbaar. Met echte mensen en echte problemen, die gelukkig vaak op te lossen waren.

Ik volgde het indertijd nog door professor Verkade verzorgde keuzevak Auteursrecht. Dat vak wekte bij mij de belangstelling voor dynamiek tussen recht en technologie. Dat boeit mij nog steeds mateloos. Ik heb dat de rest van mijn carrière gehouden. Wat ik nu doe is telecommunicatierecht en privacy bij Bird & Bird. Op de universiteit doe ik bij het Centrum eLaw@Leiden eigenlijk hetzelfde maar onder een iets andere noemer: informatie- en communicatietechnologie (ICT) recht of Cyberlaw. Informatietechnologie dwingt je om iedere keer om juridische concepten opnieuw door te denken. Wanneer je erover schrijft of daarover college geeft, of als je daarover adviseert of procedeert, ben je soms het recht aan het maken of aan het uitvinden. Dat is mooi.”

Dat komt omdat de informatietechnologie relatief nieuw is.

“Inderdaad. Je hebt vaak te maken met nieuwe rechtsvragen. Als advocaat procedeer ik vooral over telecomrechtelijke vragen, een enkele keer over privacyrechtelijke kwesties. In het privacyrecht wordt (helaas) nog betrekkelijk weinig geprocedeerd.”

Kunt u concretiseren waar u zoal voor heeft geprocedeerd?

“In 2001 had je de UMTS-veiling, Die werd gehouden in het Kurhaus. Ik adviseerde op de veilinglocatie één van de deelnemers aan de veiling. Dat was een hectische periode, met voorafgaand aan de veiling en in de nasleep daarvan veel ingewikkelde procedures.² Het ging erom of de veiling eerlijk was verlopen, of de deelnemers niet teveel moesten betalen voor de frequentie, of er geen relevante informatie werd achter gehouden, etc.

Dit jaar wordt er weer zo’n veiling gehouden. En daarover komt mogelijk wel weer veel gedoe. De belangen zijn groot, het gaat om welke aanbieders in de komende 15 jaar mobiele telecommunicatie mogen aanbieden.”

En hoe zit dat met privacy?

“Bij het privacywerk heb ik ook wel over geprocedeerd. Vorig jaar wilde de privacytoezichthouder, het College Bescherming Persoonsgegevens een zienswijze openbaar maken met daarin allerlei bedrijfsvertrouwelijke informatie over mijn cliënt. Veel van

die vertrouwelijke informatie wilde het CBP wel onleesbaar maken, maar er was toch ook nog een en ander dat men niet uit de te publiceren zienswijze wilde halen. Daarvoor moesten we voor naar de rechter.²

In de NOVUM van mei 2011 stond een column die de problematiek rond vrijheid, privacy en de OV-chipkaart behandelde. De vrijheid van mobiliteit wordt in zekere mate ingeperkt omdat een partij kan weten waar je bent, zonder dat je dat eigenlijk wilt.

“Dat zeg je goed: zonder dat je het wilt, misschien ook zonder dat je het weet, worden reisgegevens vastgelegd en bewaard, en wie weet waarvoor gebruikt. Het is voor een jurist of rechtsgeleerde interessant en belangrijk om te zien hoe technologie wordt ingevoerd en hoe ons leven daardoor wordt veranderd, doordat er wordt bepaald wat we moeten en wat we mogen. De OV-chipkaart vind ik dat een duidelijk voorbeeld. En dat gebruik ik dan ook graag in het keuzevakonderwijs dat ik bij eLaw@Leiden verzorg.

In het eLaw keuzevak Cyberspace en Cyberlaw willen we studenten inzicht geven in hoe rechtsregels in technologie worden verpakt. Om dat concreet te maken was de Studenten OV-chip casus een mooie casus. In die kaart zitten allemaal regels verstopt: je moet inchecken, je moet uitchecken en in termen van privacy betekent dat dus dat iemand, de NS of Translink, weet wanneer jij van Leiden naar Den Haag reist.

De aanleiding was een probleem van een journalist van de Trouw. Hij kwam bij mij met een probleem: hij had een kortingskaart bij de NS, maar als hij met de OV-chipkaart wilde reizen met korting moest hij een gepersonaliseerde kaart kopen. Hij kon dus niet anoniem met korting reizen. Hij vond dat een probleem en relateerde dat aan zijn werk als journalist. Het was voor hem belangrijk om anoniem te kunnen reizen om zijn bronnen beter te kunnen beschermen. Het probleem was voor hem zijn privacy, maar ook zijn journalistieke vrijheid. We hebben toen een handhavingverzoek geschreven waarin onze privacytoezichthouder, het College Bescherming Persoonsgegevens, het verzoek werd gedaan handhavende maatregelen te treffen tegen de NS en andere OV-bedrijven. Onze stelling was dat de OV-bedrijven op onrechtmatige wijze reisgegevens (de in- en uitcheck-gegevens) verzamelden door reizigers te dwingen reisgegevens af te staan. Dat was, stelden wij, niet nodig en dan mag het volgens de privacywet ook niet.

Het CBP zag er geen zaak in en ons verzoek werd afgewezen. Dit omdat het, volgens de toezichthouder, indertijd nog mogelijk was anoniem te reizen door een papieren kaartje te kopen met korting. Dat was niet helemaal terecht. In Rotterdam kon je toen al niet meer met de strippenkaart reizen. Maar goed. We zijn nog wel in bezwaar gegaan, maar dat leverde niets op. Het gaf wel een mooi kijkje in de keuken van de toezichthouder. En daarbij leverde het onderwijsmateriaal op voor het eLaw keuzevakonderwijs. In het keuzevak Cyberspace & Cyberlaw heb ik de studenten de casus voorgelegd met de echte stukken erbij. De journalist heeft in de collegezaal zijn probleem uiteengezet. Vervolgens moesten de studenten als opdracht de vertaalslag maken en zijn verhaal omzetten naar een handhavingverzoek.

Een tijdje terug heeft OPTA gezegd dat krabbels op Hyves als spam worden aangemerkt.

Een jaar later werd de Studenten OV-chip ingevoerd. Dat bood natuurlijk een mooie nieuwe mogelijkheid. Als student heb je geen keus. De Studenten OV-chip hoort bij de studiefinanciering. We hebben toen min-of-meer dezelfde vragen aan het CBP voorgelegd: waarom moet de NS weten wanneer studenten in- en uitchecken als ze vrij reizen? Er is al betaald voor de reis. In het keuzevak hebben we de studenten als opdracht ook daarover een handhavingsverzoek laten schrijven. Aan het eind van de rit hebben we er iets van in elkaar van gevouwen. En dat hebben we vervolgens ook echt bij de privacytoezichthouder ingediend. We deden dat met een handvol studenten van een IT rechtswinkel uit Amsterdam (de zgn. CLINIC). Uiteindelijk kwam het CBP tot de conclusie dat de vervoersbedrijven de gegevens van de studenten te lang bewaarden en de studenten beter moesten informeren. Over de slechte beveiliging van de OV-chipkaart (die inmiddels verschillende keren gehackt en geskimmed was) wilde het CBP echter niks zeggen: dat zou niet opportuun zijn...³

Voor die OV-chip casus was overigens ook relevant dat die in- en uitcheck gegevens commercieel heel interessant kunnen zijn. Burger King of Starbucks zijn waarschijnlijk wel bereid om veel geld te betalen om te weten wanneer jij op station Leiden Centraal bent. Dan kunnen ze je een gratis Whopper of Frappacino aanbieden.”

Het praktijkvoorbeeld wat u aanhaalt heeft betrekking privacyrecht. Eerder stelde u dat er weinig geprocedeerd wordt als het op privacy aankomt. Hoe komt dat?

“Er wordt in het privacyrecht weinig geprocedeerd, maar er wordt natuurlijk wel veel over geadviseerd. Het gaat vaak over privacy statements en privacy policies. Het gaat vaak over grote sociale netwerken als Facebook en LinkedIn. Nederland is een interessant land voor die netwerken. De LinkedIn penetratie (om een lelijk woord te gebruiken) is in Nederland heel hoog. Wat in Nederland gebeurt wordt daarom met veel aandacht gevolgd in de Palo Alto of Mountain View in California. Het gaat dan vaak om vragen over de aanpassingen van de gebruiksvoorwaarden en of er toestemming moet worden gevraagd als er nieuwe dingen worden gedaan met de profielgegevens van gebruikers.

Ook spamwetgeving levert veel werk op voor privacyjuristen. OPTA houdt toezicht op spam-wetgeving en zoekt daarbij wel eens de grenzen van de wet op. Aan de privacyjurist wordt dan gevraagd om te bedenken wat daartegen is te doen. Een tijdje terug heeft OPTA gezegd dat krabbels op Hyves als spam worden aangemerkt. Dat vind ik niet vanzelfsprekend. Een krabbel is een bericht dat iemand achter laat op een profielpagina van iemand anders. Maar wat Google doet met Google Ads – de kleine gepersonaliseerde advertentietjes bovenaan webpagina’s – is eigenlijk niet heel

anders. Is dat dan ook spam..? Wordt dit door internetgebruikers eigenlijk wel gezien als spam? Ik vraag het mij af. En hoe zou OPTA dat dan moeten handhaven?”

Sommige internetadverteerders gaan zelfs zover dat ze laten zien welke webwinkels ik bezocht heb en welke producten ik heb aangeklikt.

“Klopt. Als je gebruik maakt van Gmail weet Google veel over jou. De advertenties boven je Gmail zijn gebaseerd op de interesse die blijken uit je e-mails. We spreken dan wel van *behavioural advertising*. Ook informatie uit het websurfgedrag wordt door allerlei partijen geanalyseerd, in kaart gebracht en vervolgens verkocht aan adverteerders. Is het voldoende dat de internetgebruikers daarover zijn geïnformeerd of moet hen om toestemming worden gevraagd? Het zijn rechtsvragen die opkomen als nieuwe bedrijfsmodellen en verdienmodellen worden bedacht en ontwikkeld.

Ik was gisteren nog op een diner van telecomaانبieders. Veel van hen zijn opzoek naar nieuwe bedrijfsmodellen, ter vervanging van het model waarin de abonnee gebruik maakt van een vaste telefoonlijn en daarvoor per minuut en per maand betaalt, of als het gaat om mobiele telefonie iets meer per minuut en voor ieder sms-bericht. Dat werd urgent toen twee programmeurs uit de VS een nieuwe dienst bedachten, WhatsApp, waardoor er al heel snel sprake was van een enorme daling in sms-inkomsten. WhatsApp, en trouwens ook met Ping of Skype, dwingen telecomaانبieders na te gaan denken over andere tariefstructuren, en andere toepassingen. En dat leidt vanzelf tot nieuwe rechtsvragen. Bijvoorbeeld over net-neutraliteit, privacy en *deep packet inspection*”

Wij hebben ook gelezen dat u de algemene voorwaarden van onder andere Facebook en Hyves heeft onderzocht. Wij vonden interessant om te zien dat in deze voorwaarden letterlijk staat dat Facebook de eigenaar wordt van gegevens die de gebruikers op deze sites zetten. Verder zagen we in andere grafieken die u voor deze zelfde presentatie gebruikte dat de informatiebeschikbaarheid steeds meer open werd gezet door deze sociale media.

“Facebook is in de loop der tijd de gebruikersprofielen steeds meer open gaan zetten. Het is te gemakkelijk om alleen al daarom af te geven op Facebook. Waar het om gaat is of dit de gebruikers is verteld. En daarover zijn wel twijfels. Tegelijkertijd is Facebook wel enorm gegroeid, inmiddels tot meer dan 800 miljoen gebruikers. Kennelijk vinden de Facebook gebruikers het openzetten van hun profielen toch niet zo een groot probleem. Of wel? Onze ideeën over privacy veranderen. Niet iedereen is het daarmee eens. Maar het gebeurt wel. En dat is voor privacyjuristen, en trouwens ook voor privacytoezichthouders, natuurlijk niet zonder betekenis.

Een paar dagen geleden is er een concept voor een nieuwe regulering voor privacy-regels in Europa gelanceerd. Daarover gaan we nog zeker een jaar lang discussiëren met z’n allen. Een van de dingen die erin zit is *the right to be forgotten*, het recht om gegevens te kunnen verwijderen van internet. Dat lijkt sympathiek, maar ik geloof er niet in. Er zijn in Nederland een aantal rechtszaken geweest over mensen waarover iets lelijks of onjuists is gezegd in de krant. Soms werd zo een krantenartikel gerectificeerd. Een

the right to be forgotten, het recht om gegevens te kunnen verwijderen van internet.

vraag is dan of het oorspronkelijke artikel ook uit het (online) krantenarchief moet worden verwijderd. Ik vind van niet. Zo zit de wereld zo niet in elkaar. De krant kan en moet erbij zetten dat het later is gerectificeerd. Maar het verwijderen uit het archief gaat te ver. We moeten niet de werkelijkheid willen aanpassen. Met *the right to be forgotten* krijg je al snel, maar ten onrechte, de indruk dat dit mogelijk wordt. Niet dus.”

En wat vindt u van het feit dat er tegenwoordig ook veel jonge kinderen op het internet zitten en allemaal dingen op Facebook posten, laten we zeggen dat 16-jarige kinderen die misschien iets te pikante foto's van zichzelf op internet zetten. Hebben die dan ook niet het recht om vergeten te worden?

“Zo een recht krijgen ze wellicht. Maar, wat ik zeg, het wordt lastig dat te effectueren. Het wordt dan een wel heel symbolisch recht. Ik heb het gevoel dat je verwachtingen wekt die niet waargemaakt kunnen worden. In dezelfde voorgestelde wetgeving zitten overigens ook rechten op dataportabiliteit: de gedachte is dat je met weinig moeite al je gegevens van Facebook naar bijvoorbeeld Google+ moet kunnen overzetten. Daar heb ik meer vertrouwen in. Als er dataportabiliteit is gaat de concurrentie misschien werken. Als je niet tevreden bent over de privacyinstellingen bij Facebook ga je naar Google+, of een ander netwerk dat je wel bevalt.”

Als u bijvoorbeeld kijkt naar Facebook, de Facebook pagina van Grotius is ontzettend groot. Veel studenten van onze faculteit zitten op Facebook. Waarom denkt u dat er om deze privacy kwesties zo laconiek gedaan wordt?

“Facebook is eigenlijk een heel erg goed product. Er is in elk geval heel veel behoefte aan. Je kan een hoop vinden van Mark Zuckerberg maar hij heeft wel, en niet per ongeluk, iets ontwikkeld en doorontwikkeld waar heel veel mensen behoefte aan blijken te hebben. Veel van die mensen nemen, in veel gevallen welbewust, de privacybezwaren op de koop toe. Het kan natuurlijk ook zijn dat ze lui en te gemakkelijk zijn en denken dat de rechter of de wetgever het maar moet oplossen. Onverstandig lijkt mij.

U vindt deze hele interactieve ontwikkeling, op social media en dergelijke gericht, geen slechte ontwikkeling?

“Nee, ik zou het niet slecht noemen. We hebben er behoefte aan.

Ongelukkig vind ik het als websites worden geblokkeerd om verouderde bedrijfsmodellen te beschermen.

We maken er graag gebruik van en het verandert ons leven. Ik zit niet op Facebook, wel op Google+ maar doe er niet zoveel mee. Wel zit ik op LinkedIn. Ik Twitter ook geregeld.⁴ Bij Twitter heb ik gezien dat ik sneller geïnformeerd word over dingen die voor mij relevant zijn. Een duidelijke meerwaarde boven de traditionele media.”

Er is op dit moment op het internet, met name in Amerika, heel veel te doen over de SOPA- en PIPA-wetgeving en in Europa om het ACTA-verdrag. Wij vroegen ons af hoe u denkt over downloaden? Is dit ook iets van deze tijd?

“In Nederland mag je downloaden. En ik moet toegeven, een enkele keer doe ik dat ook, binnen de beperkingen die het Gerechtshof 's-Gravenhage daarvoor heeft aangegeven. Over het blokkeren van websites (Brein/Ziggo)⁵ ben ik toch wel kritisch. Als het gaat over dingen waar iedereen het over eens is dat die niet moeten kunnen – denk aan kinderporno – zijn internetfilters en websiteblokkades wat mij betreft aanvaardbaar. Ongelukkig vind ik het als websites worden geblokkeerd om verouderde bedrijfsmodellen te beschermen. Als mensen geen CD's en DVD's meer willen kopen moet de muziek- en filmindustrie op zoek naar andere bedrijfs- en verdienmodellen. In de V.S. heb je Netflix en Hulu. Je betaalt 8 dollar per maand om onbeperkt films in goede kwaliteit te kunnen kijken (streamen). Dat werkt. Als die dienst hier beschikbaar komt zouden waarschijnlijk veel mensen niet meer de moeite nemen om te downloaden van of via (al dan niet) illegale websites. In plaats van het blokkeren van dat soort websites is het effectiever om dat soort diensten te ontwikkelen. Apple en Pathé zijn er trouwens al mee bezig, Ik meen Ziggo ook.

Cyberlaw is geen onderdeel van het vaste curriculum. Zou het een vast curriculum moeten worden?

“Uiteraard. Het is veel te belangrijk om daaraan voorbij te gaan. Om de juiste rechtsvragen te kunnen stellen en te beantwoorden moeten juristen inzicht hebben in de dynamiek van recht en internet en nieuwe technologie en toepassingen. En dat is waar het bij Cyberlaw om gaat”

1 (o.a. LJN AF2577 en AO7734)

2 Rb. Den Haag, 07-06-2011, LJN BQ9229

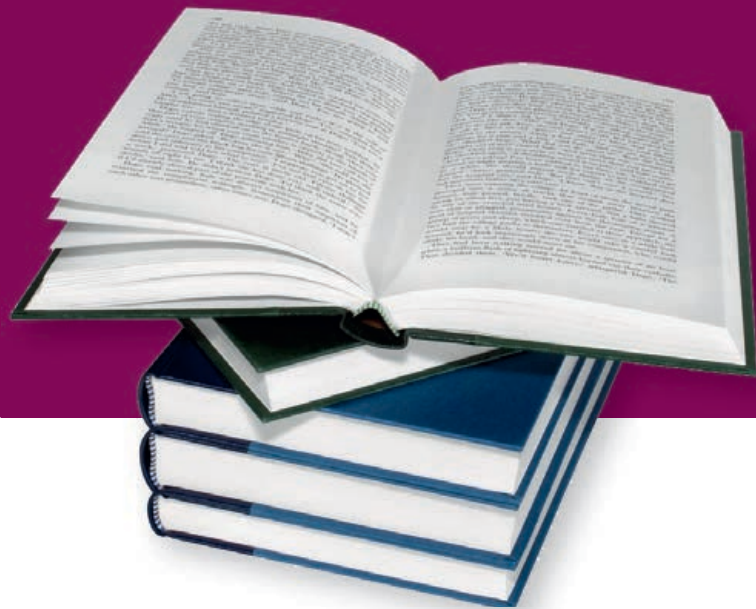
3 Zie CBP Persbericht, 26 juli 2011, te vinden op www.cbppweb.nl (zoekterm «ov-chip»)

4 @grrtjnzwnne

5 LJN»»

De Zaak van de maand

Kort geding over auteursrecht, merkenrecht en de vrijheid van meningsuiting

Zijn processtukken zoals pleitnota's auteursrechtelijk beschermd? Kan het gebruik van een e-mailadres in strijd zijn met het merkenrecht? En vanaf wanneer leveren valse uitlatingen op het World Wide Web een onrechtmatige daad op?

Deze drie – niet eenvoudige – rechtsvragen liggen op het bordje van de voorzieningenrechter van de rechtbank in Almelo.¹ Hoewel het dit keer slechts gaat om een kort geding, zijn de overwegingen van de rechter verrassend. Zeer beknopt maar volledig weet de rechter hier namelijk tot een treffend vonnis te komen. Een goede reden om deze uitspraak te belichten in onze rubriek *de Zaak van de Maand*.

Casus

Deze zaak betreft een geschil tussen de bestuurders van de middelbare school Het Stedelijk Lyceum in Enschede (HSL) en een ouder van een leerling die op diezelfde school zit (hierna: de gedaagde). De gedaagde – onbekend is onder welke naam hij/zij procedeert – was beheerder van de website van het Lyceum en beheerste tevens de digitale nieuwsbrieven die door het Lyceum aan leerlingen en ouders werden verstuurd. De gedaagde raakte echter in een persoonlijk conflict met het schoolbestuur en zette daarom grievende teksten over het Lyceum in de nieuwsbrieven en op de website. Zo berichtte hij dat de bestuurders 'slechts halve waarheden en leugens verkondigen'. Ook maakte de gedaagde e-mailadressen aan waarmee hij vervolgens ook grievende teksten

over het Lyceum per e-mail kon versturen. Meer specifiek gaat het om het e-mailadres genaamd 'gmrhsl@gmail.com.' Het schoolbestuur had voor het aanmaken van deze adressen de het woordmerk GMRHSL gedeponereerd bij het Benelux Merkenbureau.

Drie vorderingen

Het schoolbestuur is van mening dat de uitlatingen van de gedaagde schade toebrengen aan de goede naam en reputatie die het Lyceum heeft opgebouwd. Aangezien het Lyceum niet de vrije beschikking heeft over de door de gedaagde beheerde website, de digitale nieuwsbrieven en de e-mailadressen, spande het schoolbestuur een kort geding aan tegen de gedaagde. Zij vordert daarbij op grond van onrechtmatige daad dat de reeds gepubliceerde uitlatingen worden verwijderd en dat het de gedaagde wordt verboden om verdere negatieve uitlatingen over het Lyceum in het openbaar te publiceren.

Daarnaast wordt er gevorderd dat het gebruik van het bovengenoemde e-mailadres moet worden gestaakt, nu de naam van dit adres inbreuk maakt op het merkenrecht van het schoolbestuur.

Is het gebruik van de het e-mailadres 'gmrhsl@gmail.com' in strijd met het merkenrecht?

Het publiek zal ten onrechte een verband leggen tussen de naam van het e-mailadres en de naam van het Lyceum, zo stelt het schoolbestuur.

Vanaf de aanvang van deze zaak gebeurt er bovendien iets opmerkelijks. De gedaagde gaat niet alleen door met het plaatsen van grievende teksten op o.a. de website, maar openbaart tevens alle processtukken van de wederpartij door deze ook op de website te plaatsen.

Als reactie hierop vordert het schoolbestuur in dezelfde procedure ook een verbod om de processtukken te openbaren, omdat zij meent dat haar processtukken auteursrechtelijke bescherming genieten en dus niet door anderen kunnen worden geopenbaard.

Vonnis

Het betreft hier drie vorderingen die los van elkaar behandeld dienen te worden. Het gaat hier respectievelijk om de vrijheid van meningsuiting, het auteursrecht en het merkenrecht. Voor al het overzicht zullen de drie vorderingen hieronder dus apart worden behandeld.

Vrijheid van meningsuiting

Bij de beoordeling van de vraag of de gedane uitlatingen onrechtmatig zijn, staat enerzijds het recht op vrijheid van meningsuiting en anderzijds het recht op eerbiediging van eer en goede naam, tegenover elkaar. Als uitgangspunt geldt daarbij dat de rechter terughoudend dient te zijn wanneer hij de vrijheid van meningsuiting inperkt. Uitlatingen die in het maatschappelijke verkeer als onbetamelijk en onzorgvuldig zijn aan te merken, gelden hier als de absolute grens, afhankelijk van de omstandigheden van het geval.

De voorzieningenrechter overweegt dat het hier om uitlatingen op een website gaat, en dat daarmee de uitlatingen op toegankelijke wijze zijn blootgesteld aan een groot publiek. In het maatschappelijke verkeer geldt dat bij dergelijk gepubliceerde uitlatingen zorgvuldigheid dient te worden betracht. De rechter overweegt echter dat 'de uitlatingen niet van een dermate vergaande aard zijn dat verwacht moet worden dat de eisers ernstige hinder dan wel schade zullen ondervinden.' De eerste vordering wordt op grond van dit laatste vooralsnog afgewezen.

Kan men zomaar dagvaardingen, pleidooien en andere akten openbaar publiceren door ze bijvoorbeeld op een website te zetten? De voorzieningenrechter oordeelt hier van niet.

Inbreuk merkenrecht

Is het gebruik van de het e-mailadres 'gmrhsl@gmail.com.' in strijd met het merkenrecht?

De gedaagde verweerde zich met de stelling dat 'gmrhsl' te weinig onderscheidend vermogen zou hebben en daarom nietig zou moeten zijn. De voorzieningenrechter beoordeelde het teken echter aan de hand van de perceptie van het betrokken publiek. Hierbij moet met name worden gelet op de totaalindruk die het publiek van het teken zou krijgen. Het relevante publiek zou door de samenvoeging GMR en HSL al snel de link leggen met de stichting HSL. Door de letters GMR zal het publiek vervolgens redelijkerwijs denken dat ze met het GMR van de stichting HSL te maken heeft. De voorzieningenrechter oordeelt hier dus dat de samenvoeging 'gmrhsl' voldoende onderscheidend vermogen heeft. Aangezien dit woordmerk rechtsgeldig is ingeschreven, is daarmee het gebruik door een ander in zoals hier in een e-mailadres dus verboden.

Processtukken auteursrechtelijk beschermt?

Kan men zomaar dagvaardingen, pleidooien en andere akten openbaar publiceren door ze bijvoorbeeld op een website te zetten? De voorzieningenrechter oordeelt hier van niet. De rechter overweegt dat processtukken 'geen oorspronkelijk karakter ontberen' en om die reden komen zij juist in aanmerking voor volledige auteursrechtelijke bescherming. Het plaatsen ervan op een website kan dan worden gezien als het 'openbaar maken' in de zin van art.12 Auteurswet en is dan op grond van art.1 Auteurswet slechts voorbehouden aan de oorspronkelijke maker van het stuk, zoals de advocaat van de wederpartij.

De vordering inhoudende dat de gepubliceerde processtukken moeten worden verwijderd, wordt aldus toegewezen.

¹ Rb. Almelo (vzr.) 14 maart 2011, LJN BQ2076

Wilt u reageren op dit artikel? Stuur dan een e-mail naar novum@law.leidenuniv.nl

special

Wie, wat en waar bent u online?

Het is een medium waar de meesten van u dagelijks een beroep op doen. U stort er uw hart uit over onderwerpen die variëren van uw laatste wintersportvakantie tot uw abominabel slechte tentamen-cijfer of relationele ongemakken. Aan de andere kant van het beeldscherm zitten uw gemiddeld 130 vrienden die maar wat graag op uw persoonlijke hoogtepunten van de afgelopen minuten reageren en daar zelf hun eigen lief en leed aan toevoegen.¹

Al uw zorgvuldig online uitgestorte data wordt, tezamen met de gegevens van de circa 800 miljoen andere gebruikers van Facebook ergens ter wereld door tienduizenden servers verwerkt, doorgestuurd en opgeslagen.^{2,3} Ergens staat dus een metalen kistje wat precies weet wat u zoal uitspookt. Doorgaans vinden de meesten dit gegeven niet zo storend zolang al de informatie maar veilig in de brei van metalen en silicium opgeborgen blijft. Vervelend wordt het pas wanneer blijkt dat uw vertrouwelijke informatie ook weer opgediept kan worden en gebruikt door bijvoorbeeld uw toekomstige werkgever of een onderneming die u als klant beoogt.

Wat is er zoal geregeld op het gebied van privacywetgeving, en beschermd deze onze vertrouwelijke gegevens wel afdoende?

Nederland in bits en bytes

Waar een klein land al niet groot in kan zijn. In april 2011 publiceerde het onderzoeksbureau ComScore Inc. zijn resultaten in een onderzoek naar het gebruik van sociale media in Nederland. Hieruit bleek dat van de 11,9 miljoen internetgebruikers die ons land destijds telde zeker 11,5 miljoen een account hadden op een sociale netwerksite als Hyves, Facebook, LinkedIn of Twitter.⁴ Hiermee heeft Nederland het hoogste percentage socialemedia-gebruikers ter wereld. Dit impliceert dat, hoe goed zij hun profiel ook hebben afgeschermd, over zo'n 70% van de vaderlandse bevolking informatie te vinden is via enkel de sociale media. Diezelfde bevolking is daarbij gedwongen vier vingerafdrukken af te staan ter completering van het paspoort, uit noodzaak een OV-chipkaart aan te schaffen om met het openbaar vervoer te kunnen reizen, verplicht zich te kunnen legitimeren en ziet

zijn kentekengegevens geregistreerd en opgeslagen door vaste en mobiele camera's langs de Nederlandse snelwegen.^{5, 6, 7, 8} Daarbij worden onze gesprekken en sms-berichten, verstuurd via ruim 19 miljoen mobiele telefoonaansluitingen, in totaal 11,3 miljard gespreksminuten en 9 miljard tekstberichten per jaar, op last van de Europese dataretentiewet, allen voor minsten een half jaar opgeslagen in de elektronische databanken van de overheid.^{9, 10}

Dit maakt dat de vertrouwelijke informatie van een gemiddelde Nederlandse burger in zo'n 30 tot 40 elektronische databanken te vinden is, in duizenden bestanden.¹¹ "Zelfs wanneer u als een kluizenaar leeft, blijken uw persoonsgegevens al in 250 tot 500 elektronische bestanden te staan" aldus de voorzitter van het College Bescherming Persoonsgegevens (CBP), Jacob Kohnstamm.¹²

De Nederlandse overheid zou naar schatting over zo'n 30.000 elektronische databanken beschikken.¹³ Hoeveel het er precies zijn weet zelfs de Nederlandse overheid niet. Er bestaat volgens het kabinet namelijk: "geen echt duidelijk omschrijving van wat onder 'overheid' verstaan moet worden", en dus kan men niet zeggen hoeveel databanken betrekking hebben op overheidsactiviteiten.¹⁴ "De overheid weet dus niet meer wat overheid is, en het kost hen teveel tijd dat uit te zoeken", vat voormalig hoofdredacteur van het NRC-Handelsblad, Folkert Jensma samen.¹⁵

Naast de wildgroei aan elektronische databanken, waar niemand meer echt zicht op lijkt te hebben groeit ook het aantal partijen wat toegang heeft tot deze databanken. Zo staat de Nederlandse overheid toe dat de VS bij buitenlandse vestigingen van Nederlandse banken de rekeninggegevens van hun Nederlandse klanten in mag zien en heeft Europa, in de PNR agreement ingestemd met de Amerikaanse eis de persoonsgegevens van Europese vliegtuigpassagiers te mogen controleren op onder andere geloofsovertuiging indien deze bekend is.^{16,17}

Hierdoor hebben, van alle landen binnen de Europese Unie enkel de inwoners van Groot-Brittannië nog een beetje minder privacy dan wij.¹⁸

Het grondwettelijk recht op privacy

Toch geeft de Nederlandse Grondwet burgers een uitdrukkelijk recht op privacy. Bijvoorbeeld art. 10, lid 1: “Ieder heeft, behoudens bij of krachtens de wet te stellen beperkingen, recht op eerbiediging van zijn persoonlijke levenssfeer”, en art. 13, lid 2: “Het telefoon- en telegraafgeheim is onschendbaar, behalve, in de gevallen bij de wet bepaald, door of met machtiging van hen die daartoe bij wet zijn aangewezen”. In deze grondwettelijke artikelen wordt het recht op privacy echter nergens tot een absoluut recht verheven, immers: “behoudens bij of krachtens de wet” kan de overheid beperkingen stellen. Hiermee blijft de privacy een onderdeel van een ethische belangenafweging. Hoever mag de overheid bijvoorbeeld gaan bij de bestrijding van terrorisme?

Al in 2000 werd door een, door de regering ingestelde ‘Commissie Grondrechten in het Digitale Tijdperk’ een voorstel gepubliceerd om: “bestaande grondwettelijke rechten meer techniek onafhankelijk te maken”.¹⁹ Zo zou het artikel 10 uitgebreid moeten worden met: “het recht van personen op kennisneming van de herkomst van de over hen verwerkte gegevens en het recht op verbetering en verwijdering van deze gegevens”. Ook zou het artikel 13 techniek onafhankelijk gemaakt moeten worden om “het recht op vertrouwelijk te communiceren te waarborgen”.²⁰ In 2004 besloot de regering deze aanpassingen aan de grondwet echter uit te stellen om de internationale ontwikkelingen betreffende de mensenrechten en de informatie-samenleving te verwerken,

waaronder aanbevelingen van de Raad van Europa inzake: “Human Rights and the Rule of Law in the Information Society”.²¹ In 2009 werden vervolgens de uitkomsten van de evaluatie van de Nederlandse Grondwet gepubliceerd.²² Deze evaluatie stelde dat vooral door de groeiende rol van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) het belang van de Nederlandse Grondwet onder druk is gekomen. Ook stelde het dat, met betrekking tot de artikelen 10, 12 en 13 GW er minder waarde wordt gehecht aan het recht op privacy dan voorheen. Als oorzaak noemt het onder andere de terroristische aanslagen van 11 september 2001 in New York. De veranderde houding van de Nederlandse bevolking ten aanzien van privacy en strafvordering komt in essentie neer op een grotere bereidheid privacy in te ruilen voor veiligheid.²³ Ook constateert men dat Nederlanders in het algemeen minder waarden zijn gaan hechten aan privacy.

Naast de Nederlandse Grondwet wordt een deel van het recht op privacy in Nederland geregeld door de Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp) van 2 juli 2000. De Wbp bestaat uit 83 artikelen en kan gezien worden als een herziene en uitgebreide versie van de Wet persoonsregistratie van 1998 die bovendien de Nederlandse wet in overeenstemming brengt met de Europese richtlijn 1995/46/EC. Deze wet regelt alles van “Voorwaarden voor de rechtmatigheid van de verwerking van persoonsgegevens” (hoofdstuk 2) tot het toezicht en de sancties (resp. hoofdstuk 9 en 10).

Toch waren er problemen. In 2007 en 2008 werden de evaluatie-rapporten Wbp gepubliceerd, gevolgd in februari 2009 door een wetsvoorstel tot wijziging van de Wbp. In het algemeen werd vastgesteld dat de naleving van de Wbp ernstige administratieve lasten op zou leveren.²⁴

Ook bevat de wet geen centrale meldingsplicht voor bedrijven of overheidsinstantie wanneer er een datalek ontstaat of het beveiligingssysteem van een databank wordt gehackt. Zo kan het voorkomen dat de betalings- of persoonsgegevens van duizenden Nederlanders op straat komen te liggen zonder dat zij daar zelf vanaf weten of de overheid hiervan op de hoogte is. Dit gebeurde afgelopen zomer toen er werd ingebroken in de systemen van het bedrijf DigiNotar, verantwoordelijk voor de beveiliging van de persoon-sidentificatie-website van de Nederlandse overheid, DigiD. Het bedrijf werd begin juli gehackt, heeft dat pas op 19 juli zelf ontdekt en het vervolgens stil gehouden, tot eind augustus bleek dat de in juli genomen maatregelen niet afdoende waren de persoonsgegevens van duizenden Nederlanders te beschermen.²⁵

Paradoxaal genoeg bestaat er wel een meldingsplicht wanneer een bedrijf of instantie wil aanvangen met een onderzoek waarbij de verwerking van persoonsgegevens noodzakelijk is.²⁶ Een dergelijk onderzoek dient vooraf bij het College Bescherming Persoonsgegevens (CBP), belast met de handhaving van de Wbp, aangemeld te worden.

Wij hebben niets te verbergen

Toch lijken Nederlanders zich niet echt bedreigd te voelen; de meesten van ons hebben namelijk: “niets te verbergen, en dan is het registreren van gegevens toch zo niet erg”.²⁷ En dus staan wij massaal onze gegevens af op websites waarop bijvoorbeeld aan de hand van een vragenlijst “je echte leeftijd” bepaald kon worden. Niet wetend dat het moederbedrijf, Advance Concepts deze online vragenlijsten gebruikte om persoonlijke informatie, zoals iemands’ medische voorgeschiedenis zonder toestemming aan derden door te verkopen.²⁸

Ook Facebook verstrekke gebruikersinformatie zonder toestemming aan derden toen het in november 2007 het programma Beacon gratis aanbood aan partnerwebsites als Blockbuster, The New York Times en Overstock.com. Was het programma eenmaal geïnstalleerd dan hield het minutieus de gangen van de betreffende Facebook-gebruiker bij waarop de partnerwebsites vervolgens hun reclames konden baseren.²⁹

Dergelijke informatielekken kunnen zeer schadelijk zijn voor de personen in kwestie omdat het gemakkelijk word een volledig profiel van iemand te schetsen wat weer gebruikt zou kunnen worden voor identiteitsdiefstal en uiteindelijk identiteitsfraude. Hierbij neemt een onbekende derde iemands gehele (gestolen) identiteit over om rechtshandelingen te verrichten onder diens naam. Dit kan verstrekende gevolgen hebben wanneer deze onbekende

derde bijvoorbeeld een misdaad begaat. Dit gebeurde in Nederland in 2002, toen de crimineel Imro C. die zich van 1994 tot 2002 stelselmatig had uitgegeven voor de Nederlandse zakenman Ron Kowsoleea werd aangehouden en in de gevangenis belandde. Al in 1994 werd duidelijk dat er sprake was van identiteitsfraude maar in de verschillende databanken van de politie bleef Kowsoleea tot 2009 geregistreerd staan als een gevaarlijk drugs crimineel met 43 misdrijven op zijn strafblad. In die hoedanigheid werd hij meermalen aangehouden, als ongewenst vreemdeling gearresteerd en van zijn bed gelicht door de Fiscale Inlichtingen en Opsporingsdienst (FIOD). Door de strafrechtelijke vervolgingen verloor Kowsoleea steeds meer zakenpartners tot zijn bedrijven uiteindelijk surseance van betaling moesten aanvragen. Nadat eind 2008 de Nationale Ombudsman een vernietigend rapport over de zaak publiceerde, bood toenmalig minister van Justitie Hirsch Ballin zijn excuses, en een vergoeding voor de geleden schade aan, aan Kowsoleea.³⁰

Identiteitsfraude is de snels groeiende vorm van fraude. In 2010 werden in Groot-Brittannië, het enige land binnen de EU waar men nog minder privacy heeft dan wij, 89.000 personen het slachtoffer van identiteitsfraude of diefstal.³¹

Nieuwe ontwikkelingen

Vaak beseffen mensen niet dat informatie die zij, of anderen over hen op het internet plaatsen ze nog jaren kan achtervolgen, ook wanneer zij de betreffende gegevens reeds lang geleden verwijderd hebben. Zo kan het voorkomen dat iemand bij het solliciteren word geweigerd op basis van een internetfilmpje waarin hij figu-reert of op basis van een wat ongelukkig geformuleerd bericht. Ongewenste informatie blijkt dan dikwijls zeer moeilijk, of niet meer te verwijderen. Maar er gloort hoop, de Europese Commissie gaat de richtlijn 1995/46/EC, het recht op bescherming van persoonsgegevens herzien.³² Hierdoor moet het in de toekomst voor internetgebruikers gemakkelijker worden toegang te krijgen tot hun persoonsgegevens die door bedrijven op internet gebruikt worden. Ook evalueert de Commissie de dataretentiewet uit 2006 die overheden verplicht persoonsgegevens voor ten minste een half jaar, maximaal twee jaar te bewaren.³³

Met vallen en opstaan

Het lijkt er dus op dat we de gevolgen van een volledig gedigitali-seerde samenleving pas zijn gaan merken nu het uit de hand dreigt te lopen, of zoals Jensma het verwoorde: “we krijgen pas door hoe het werkt nadat het is gaan werken”.³⁴ Zoals TomTom die “verrast vaststelde dat het de automobilisten aan de politie had gekoppeld”, of zoals Apple die z’n “iPhone in een privédetective had veranderd” doordat het ding alle locatiegegevens bewaarde en liet uitlezen.³⁵ En zoals Google die voor Google Maps “niet alleen de hui-zen fotografeerde maar ook al het wifi-verkeer achter de gevels

‘Vragenlijsten worden gebruikt om persoonlijke informatie zonder toestemming aan derden door te verkopen’

“We krijgen pas door hoe het werkt nadat het is gaan werken”

opzoog”, komen overheden er gaandeweg achter dat ook de digitale wereld aan strengere wetten gebonden moet worden.³⁶

Meer toegespitste privacywetgeving en adequate handhaving daarvan is noodzakelijk om een maatschappij waarin wij steeds meer informatie met elkaar delen en afstaan aan overheden te laten functioneren. **N**

* Voor alle lezers van het tijdschrift NOVUM die zelf ook te weten willen komen wat Facebook allang over hen weet: ga op uw facebookpagina naar accountinstellingen rechtsboven, klik bij accountinstellingen vervolgens onderaan op: “een kopie downloaden van je facebookgegevens”, voer uw persoonlijk wachtwoord in, en u krijgt per e-mail een kopie toegestuurd van al uw facebook-handelingen. Dit kan even duren!

Wilt u reageren op dit artikel? Stuur dan een e-mail naar novum@law.leidenuniv.nl

- 1 www.facebook.com/press/info.php?statistics
- 2 www.facebook.com/press/info.php?statistics
- 3 www.datacenterknowledge.com/.../facebook-now-has-30000-servers/
- 4 www.comscore.com/Press_Events/Press_Releases/2011/4/
- 5 www.paspoortinformatie.nl/nederlands/Vragen/Vingerafdrukken/Opnemen#faq-2
- 6 www.ov-chipkaart.nl/, “De ov-chipkaart gaat alle vervoerbewijzen in het openbaar vervoer vervangen”.
- 7 Wet op de identificatieplicht, artikel 2.
- 8 www.privacybarometer.nl/regels.php?r=45
- 9 Annelieke van der Giessen, Arjanna van der Plas, Sander van Oort, “TNO, Marktrapportage Elektronische Communicatie”, Juni 2011.
- 10 Richtlijn nr. 06/24/EG van het Europees Parlement en de Raad van 15 maart 2006, betreffende de bewaring van gegevens die zijn gegenereerd of verwerkt in verband met het aanbieden van openbaar beschikbare elektronische communicatiediensten of van openbare communicatienetwerken en tot wijziging van Richtlijn nr. 02/58/EG.
- 11 F. Jensma, NRC-blog, “Overheid kent eigen databases niet”, 7 mei 2011.
- 12 J. Kohnstamm, voorzitter van het College Bescherming Persoonsgegevens, in een mededeling op aangaande een rapport van het onderzoeksbureau Considerati van 26 februari 2009, www.cbppweb.nl/pages/rap_2009_onze_digitale_schaduw.aspx
- 13 F. Jensma, NRC-blog, “Overheid kent eigen databases niet”, 7 mei 2011.
- 14 Reactie van het Ministerie Veiligheid en Justitie op schriftelijke vragen Eerste Kamer ter voorbereiding debat digitale dataverwerking, van 17 mei 2011.
- 15 F. Jensma, NRC-blog, “Overheid kent eigen databases niet”, 7 mei 2011.
- 16 www.ad.nl/ad/nl/5597/Economie/article/detail/2051427/2009/11/30/VS-krijgt-toegang-tot-Europese-bankgegevens.dhtml

- 17 www.hollebeek.nl/rechtslinks/jurpnr.html
- 18 www.privacyfirst.nl/aandachtssvelden/metaprivacy/item/299-nederland-onderaan-europese-privacy-ranglijst.html
- 19 Rapport Privacy International, “Netherlands-Privacy Prifle”, 24 januari 2011, te vinden via www.privacyinternational.org/node/6926
- 20 Rapport Privacy International, “Netherlands-Privacy Prifle”, 24 januari 2011.
- 21 Rapport Privacy International, “Netherlands-Privacy Prifle”, 24 januari 2011.
- 22 T. Barkhuysen, M.L. van Emmerik, W.J.M Voermans, “De Nederlandse Grondwet geëvalueerd: anker- of verdwijnpunt?”, Alphen aan den Rijn, Kluwer, 2009.
- 23 H.B. Winter et al., “Wat niet weet, wat niet deert. Een evaluatieonderzoek naar de werking van de Wet bescherming persoonsgegevens in de praktijk”, Den Haag, Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC), 14, 2008.
- 24 Eerste fase van de evaluatie: G.-J. Zwenne, A.-W. Duthler, M.M. Groothuis, H.H. Kielman, W.I. Koelewijn en L. Mommers, Eerste fase evaluatie Wet bescherming persoonsgegevens, Den Haag, , WODC 209 p (2007). Tweede fase van de evaluatie: H.B. Winter et al, supra.. Cf. Hester De Vries, Netherlands: DP Bill retains administrative burdens, Privacy Laws and Business International Newsletter, nummer 98 (april 2009).
- 25 www.webwereld.nl/nieuws/107811/rijk--ook-overheids-deel-diginotar-gehackt---update.html
- 26 Wet bescherming persoonsgegevens, artikel 27 & 28.
- 27 ‘Een Vandaag’, TROS & AVRO, Nederland 1, 3 februari 2009
- 28 Rapport Privacy International, “Netherlands-Privacy Prifle”, 24 januari 2011, hoofdstuk: Privacy en Gegevensbescherming, te vinden via www.privacyinternational.org/node/6926
- 29 CBP, “Onderzoek door het College bescherming persoonsgegevens (CBP) naar de verwerking van persoonsgegevens door Advance Concepts B.V.”, 15 december 2009.
- 30 K.E. Martin, Business Roundtable, Institute for Corporate Ethics, case BRI-1006 A, “Facebook; Beacon and Privacy”.
- 30 ‘Een Vandaag’, TROS & AVRO, Nederland 1, 23 oktober 2008
- 31 www.cifas.org.uk/identity_fraud
- 32 www.europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/10/1462&format=HTML&aged=0&language=NL&guiLanguage=fr
- 33 www.europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/10/1462&format=HTML&aged=0&language=NL&guiLanguage=fr
- 34 F. Jensma, NRC-blog, “Overheid kent eigen databases niet”, 7 mei 2011.
- 35 F. Jensma, NRC-blog, “Overheid kent eigen databases niet”, 7 mei 2011.
- 36 F. Jensma, NRC-blog, “Overheid kent eigen databases niet”, 7 mei 2011.

Varia

LPG Virtus

LPG Virtus is opgericht op 1 september 2010 door zes rechtenstudenten. Het viel hen op dat in de bachelor rechtsgeleerdheid weinig gedaan wordt aan schrijfp opdrachten. Daarom staken zij de koppen bij elkaar en besloten een Pleitgenootschap op te richten. Zo werd Virtus geboren, een pleitgenootschap dat zich richt op ontwikkelen van onderzoeksvaardigheden en pleitvaardigheden. De enige manier voor een student om deze vaardigheden zich eigen te maken, is door het te doen.

Verder heeft Virtus het afgelopen jaar meegedaan aan verschillende pleitwedstrijden waarbij het Clevereninga Concours werd gewonnen en recentelijk nog, bij de landelijke snelpleit wedstrijd van Cicéro, onze groep 1e werd in de voorronde en uiteindelijk als tweede eindigde tijdens de finales.

Virtus kenmerkt zich door veel pleitoefeningen. Wij komen één keer in de maand bij elkaar om een Snel pleitcasus te bepleiten. Elke maand pleiten 4 personen. Als lid kun je je voor een blok opgeven, maar je kunt ook gewoon komen kijken om te leren. Na elke pleitoefening wordt het optreden van de pleiters besproken door ervaren studenten en docenten, die fungeren als rechters. Wij concentreren ons op casus uit het Burgerlijk Recht, waarbij centraal staat hoe een stuk moet worden gestructureerd, hoe argumenten moeten worden opgebouwd en hoe spreekvaardigheid gebruikt moet worden in de praktijk.

Lijkt het je leuk om eens met ons mee te pleiten, om je pleitvaardigheid voor in de toekomst te trainen of om je gewoon voor te bereiden op moot court? Stuur ons dan een mailtje naar info@lpgvirtus.nl, bekijk onze website www.lpgvirtus.nl of kom op één van die dinsdagen langs!

De volgende dagen heeft LPG Virtus een bijeenkomst:
7 februari 2012 | 19.00 Een open avond voor geïnteresseerden
6 maart 2012 | 19.00 Een Pleitbijeenkomst

Cyberspace & Cyberlaw (5 EC)

March 15 – April 2012

Are you anonymous on the Internet? Is The Pirate Bay legally responsible for copyright infringements of its users? How does the OV-chipcard monitor travel behavior?

These and other questions are topics in the Cyberspace & Cyberlaw course. This course addresses the regulation of information technology (IT) and interplay between technology, law and society.

The main goal of the course is to equip participants with tools for an interdisciplinary dialogue between lawyers, policy makers, IT-designers. A debate that is of the utmost importance is to bring and maintain the rule of law in our information society.

With the knowledge gained during this course students learn to formulate normative judgments and must be able to use, indicate and specify judicially the newest developments of IT-services and -implementation.

Lectures and registration

Ten lectures are scheduled on Tuesday from March 13 until April 10 and on Thursdays March 15 until April 12 (3-5 p.m.). Registration is (only) possible via uSis.

The exam takes place on Tuesday May 31, 2011 (1-4 p.m.).

Professors

mr. dr. B.W. Schermer

mr. J.J. Oerlemans

More information/ contact

Coordinator: J.J. Oerlemans

e-mail: j.oerlemans@law.leidenuniv.nl

elaw@Leiden, Centre of Law in the Information Society

Secretary: Steenschuur 25, room 3B.30

phone: (071) 5278838

e-mail: elaw@law.leidenuniv.nl

Column

The Pirate en internetregulering

The Pirate Bay-zaak is wat mij betreft de belangrijkste zaak uit de maand januari en misschien wel van 2012. Aan de uitspraak ging een jarenlange strijd tussen auteursrechtenbelangenorganisaties en The Pirate Bay vooraf. In deze zogenaamde bodemprocedure eiste Stichting Brein een internetblokkade van de websites via welke toegang wordt verschaft tot de The Pirate Bay. Die blokkade moet worden uitgevoerd door degenen die voor jouw internetverbinding zorgen, de internet service providers (ISP's). Het downloaden van de nieuwste muziek en films van The Pirate Bay wordt daarmee een stuk lastiger. Vanuit juridisch oogpunt komt met de maatregel het 'recht om informatie te vergaren' via internet in het gedrang. Vol verwachting klikte ik daarom rond 14.00 uur op de link naar rechtspraak.nl en las ik het vonnis.

Het oordeel: de rechtbank Den Haag sommeerde de internet service providers 24 domeinnamen en 3 IP-adressen van The Pirate Bay binnen tien werkdagen te blokkeren. De eerste Nederlandse filtermaatregel is daarmee een feit geworden. De service providers hebben overigens al aangegeven in hoger beroep te gaan. De Pirate Bay-zaak roept door de opgelegde maatregel allerlei interessante juridische vragen op. Zijn ISP's niet slechts een doorgeefluik van internetverkeer of kunnen ze ook gedwongen worden websites te blokkeren? Is The Pirate Bay wel een illegale website en op grond waarvan? Zijn er ook filtermaatregelen mogelijk voor websites met strafbare content? Mag de overheid een dergelijke filtermaatregel opleggen?

Deze vragen hebben betrekking op zowel de meer abstracte vraagstukken over internetregulering als de meer rechtspositivistische vraagstukken, namelijk of een bepaalde gedraging wel of niet illegaal is op grond van de huidige wetgeving. Met beide vragen houden we ons bezig bij eLaw@Leiden, het Centrum voor Recht in de Informatiemaatschappij van de Universiteit Leiden. In onze keuzevakken haken we in op actualiteiten en die gaan samen met studenten analyseren. De meeste docenten zijn ook werkzaam in de praktijk, waardoor je leuke anekdotes te horen krijgt.

Wij vinden dat juristen tot op zekere hoogte techniek moeten begrijpen, inschatten wat de gevolgen daarvan zijn en daar vervolgens in de praktijk mee om moeten kunnen gaan. Want zeg nou zelf: de invloed van technologie en in het bijzonder internet op onze maatschappij is gigantisch. Het ICT-recht is

een veelzijdig gebied en daarom is er voor iedereen wat wils. Het handhavingsvraagstuk van de Pirate Bay-uitspraak met betrekking tot auteursrechten op internet is slechts één voorbeeld van het brede scala aan onderwerpen dat aan bod komt in onze vakken. Denk ook aan regulering van webwinkels op internet, de normering en opsporing van criminaliteit op internet, regulering van intermediairs en de infrastructuur van internet, recht in virtuele werelden, privacy op internet en vrijheid van meningsuiting op internet.

Dus wil je je horizon verbreden en een introductie krijgen in de wonderde wereld van ICT-recht, volg dan één van de keuzevakken (van eLaw@Leiden) op de Universiteit!

* Jan-Jaap Oerlemans is als gastmedewerker en buitenpromovendus verbonden aan eLaw@Leiden. Hij doet onderzoek naar knelpunten in de bestrijding van computercriminaliteit. Meer specifiek op het terrein van bijzondere opsporingsbevoegdheden op internet en jurisdictie op internet. Oerlemans heeft zijn bachelor Rechtsgeleerdheid afgerond aan de Universiteit Leiden en de masters Strafrecht en Informatierecht gedaan bij de Universiteit van Amsterdam.

Naast zijn onderzoek bij eLaw@Leiden is Jan-Jaap werkzaam als juridisch adviseur bij het IT-beveiligingsbedrijf Fox-IT. Tevens verzorgt hij de wet- en regelgevingsrubriek van het Tijdschrift voor Internetrecht.

Filosofie

Mens als cyborg

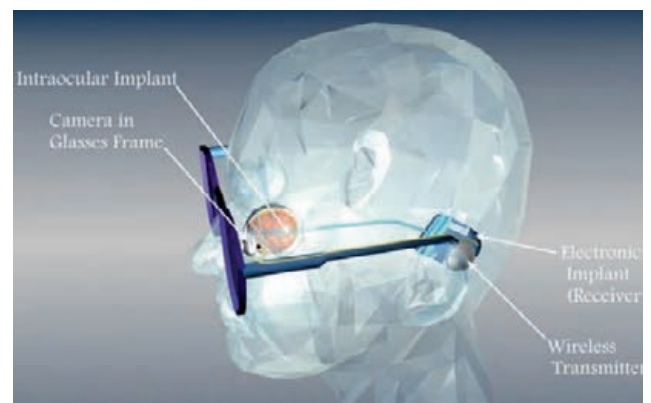
In hoeverre willen wij ons verbinden met techniek?

Een belangrijk onderdeel van de filosofie is de wijsgerige antropologie. In deze tak van sport wordt een antwoord gezocht op de vraag: “Wat kenmerkt de mens?”. Centraal hierbij staat het *mensbeeld*. Een handige manier om de mens de typeren is het vinden van een referentiepunt waarin wij onszelf terugvinden. Veelal wordt dit uitgewerkt in de vorm van een metafoor. Waarschijnlijk de twee bekendste voorbeelden uit de geschiedenis van de filosofie zijn de klok-metafoor (doortikkend mits opgewonden) en de stoommachine-metafoor (als de druk te hoog wordt moet er stoom worden afgeblazen). Een veel actuelere vergelijking kan men echter vinden in de cyborg, de samensmelting van mens en machine. Hoogleraar Filosofie van Mens en Techniek Peter-Paul Verbeek geeft aan: “de mens is altijd al cyborg geweest”.^{1, 2}

Relaties

Techniek speelt een belangrijke rol in ons leven. Velen zijn onaf-scheidelijk met hun computer, iPod of telefoon. Men staat dus in een bepaalde verhouding met techniek.³ Amerikaans filosoof Don Ihde onderscheidt vier vormen van relatie met techniek. Allereerst kan techniek op de achtergrond opereren. Denk hierbij bijvoorbeeld aan een zoemende computer die wij slechts onbe-wust opmerken.

Ten tweede wordt deze relatie volgens de filosoof gekenmerkt door interpretatie. Hierbij kan als een thermometer als voorbeeld worden genomen: de thermometer geeft slechts een temperatuur aan, oorzaken en implicaties van deze temperatuurweergave worden door de mens zelf afgeleid.

Als derde vorm wordt interactie genoemd. Elke willekeurige com-puter is hier een goed voorbeeld van.

Tot slot noemt Ihde de inlijving. Om deze vorm te begrijpen moet men denken aan een bril; dit voorwerp vormt het verlengde van de mens zelf.

Professor Verbeek onderschrijft de vier relaties die Ihde noemt en voegt er zelf nog twee toe.⁴ De eerste is de inspelings van de technologie op de mens. Hij noemt hierbij het voorbeeld van “het slimme bed” (wanneer de gebruiker probeert op de staan, kantelt het bed). Ten tweede bemerkt Verbeek een zeer bijzondere vorm van techniek die “versmelt” met de mens. Een zeer recent en revolutionair voorbeeld hiervan is te vinden in het door Mark Humayun ontworpen het bionische oog.⁵

“De mens is altijd al cyborg geweest”

Op de zes voorgaande manieren kan de mens zich dus verbonden achten met techniek. Verbeek: “Wij zijn mens dankzij de techniek. Zoals vogels kunnen vliegen en vissen kieuwen hebben, hebben wij ons brein om techniek te ontwerpen en te gebruiken.”⁶

Mens en techniek zijn dus, zo zegt Verbeek, onlosmakelijk met elkaar verbonden. In die zin is de mens eigenlijk een cyborg. De mate van verbondenheid is echter afhankelijk van de keuze om ons te binden. In hoeverre zijn wie hiertoe bereid?

Center for Genetics and Society

Men kan er vragen bij stellen in hoeverre het wel goed is technologisch te ontwikkelen; ontwikkelingen kunnen ook negatief uitpakken. Vooral op het gebied van de zorg bestaat er controverse. Om deze grenzen van het gewenste te bewaken bestaat er een non-profit organisatie genaamd Center for Genetics and Society (CGS). De CGS bepleit een verbod op de meest gevaarlijke eugenetische technologieën en een regulering van andere controverse technologieën.⁷ Dit is in de praktijk een zeer vaag onderscheid. Maatstaf hierbij is echter – vrij vertaald – of de levenskwaliteit van het individu en de gemeenschap er netto op vooruit of achteruit gaat.⁸ Bij een voorbeeld van een technologische ontwikkeling waarbij de netto levenskwaliteit er op achteruitgaat zou men kunnen denken aan klonen.

De maatstaf is derhalve vastgelegd. De CGS kiest echter ook positie wanneër er sprake is van een achteruitgang van de levenskwaliteit. De organisatie stelt een soort norm die de grenzen van de natuur moet waarborgen: aanpassingen aan de mens zijn getolereerd mits ze slechts reparatie inhouden (bijvoorbeeld het geven van een kunstbeen aan een manke). Wanneer er kunstmatig een situatie wordt gecreëerd die natuurlijk gezien niet bij de mens zou bestaan, zo vindt de CGS, dan doet men afbreuk aan de aard van de mens. Dit geldt als onherleidbaar kwalijk.

Humanity+

Aan de andere kant van het debat staat een andere organisatie, genaamd Humanity+. Zij zijn aanhangers van het transhumanisme: de door de natuur gestelde grenzen dienen te worden doorbroken.⁹ Aanpassing van de mens is terdege gewenst.

Het ongeremd voortschrijden van de huidige technologische ontwikkelingen kan uiteindelijk leiden tot een concept genaamd technologische singulariteit. Dit is een toestand waarin – mogelijk met behulp van cybernetica (fysieke samensmelting mens en machine) – een zichzelf opbouwende en voor de huidige mens onbevatbare intelligentie wordt opgebouwd.¹⁰ Ook de onsterfelijke mens is in dit geval geen ondenkbaar scenario.

Doorleven als mens of ontplooiën tot cyborg?

Bij het beoordelen van de argumentatie van de CGS dienen wij in feite over te gaan tot het keuren van een vooronderstelling: is de menselijke natuur daadwerkelijk zo heilig als verondersteld? Het lijkt geen aannemelijke visie. Zoals prof. Verbeek al zei: de mens is van nature onlosmakelijk verbonden met technologie. Het argument dat de menselijke natuur niet mag worden aangetast lijkt dus irrationeel en niet reëel.

Dienen wij dan de zienswijze van Humanity+ te volgen? Wellicht. Toch worden eventuele grote nadelen van techniek over het hoofd gezien. Ontwikkeling van techniek dient geen doel op zich te zijn, maar een middel. Mijs inziens dient er derhalve telkens opnieuw te worden getoetst of nieuwe techniek daadwerkelijk tot een gewenst resultaat leidt.

1 Peter-Paul Verbeek (1970) is hoogleraar Filosofie van Mens en Techniek aan de Universiteit Twente. Hij bezet tevens de part-time Socrates leerstoel aan de Technische Universiteit Delft. Verbeek is voorzitter van de Jonge Akademie, die onderdeel uitmaakt van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen. (cit. www.ppverbeek.nl)

2 P.P. Verbeek, ‘De mens is altijd al cyborg geweest’ (interview), *De Appel* (33) 2011, p. 7.

3 Don Ihde (1934) is professor filosofie aan de State University of New York at Stony Brook en houdt zich bezig met wetenschaps- en techniekfilosofie.

4 Zie voetnoot 2.

5 Met behulp van het bionische oog kunnen camera-beelden via elektrische signalen worden geprojecteerd op het brein. Zie voor interessante toelichting: www.healthvideos.com/13590/How_the_Prototype_Bionic_Eye_Works.html

6 Zie voetnoot 2.

7 www.genetics-and-society.org/overview/summary.html

8 www.genetics-and-society.org/overview/line.html

9 www.humanityplus.org/lean/philosophy

10 De Amerikaanse sciencefiction-schrijver, wiskundige en informaticus Vernor Vinge schrijft in zijn essay “Singularity” uit 1993 als eerste over dit scenario. Zijn werk is nog steeds een belangrijke referentie voor aanhangers van zijn visie.

Wilt u reageren op dit artikel? Stuur dan een e-mail naar novum@law.leidenuniv.nl

special

De totstandkomingsgeschiedenis van het Nederlandse Burgerlijk Wetboek geplaatst tegen de achtergrond van Boek 10 BW

Inleiding

Op 1 januari 2012 is de Vaststellings- en Invoeringswet Boek 10 Burgerlijk Wetboek (BW), waarin het materiële Nederlandse internationaal privaatrecht is geregeld, in werking getreden.¹ Hiermee is het codificatietraject van het Nederlandse burgerlijk recht zo goed als afgerond. Deze bijzondere gebeurtenis geeft aanleiding tot een beknopte beschrijving van het codificatieproces van het Nederlandse burgerlijk recht tot aan de voltooiing hiervan met de invoering van Boek 10 BW. Bovendien is het dit jaar precies twintig jaar geleden dat het Nieuw Burgerlijk Wetboek van kracht is geworden (per 1 januari 1992).² In dit artikel zal ik ingaan op de totstandkoming van het BW, de ontwikkeling en hercodificatie van het BW en de inwerkingtreding en inhoud van Boek 10 BW.

Het Burgerlijk Wetboek van 1838

Het Burgerlijk Wetboek dat op 1 oktober 1838 in werking trad was de derde nationale privaatrechtelijke codificatie in Nederland.³ Eerder was – als uitvloeisel van de Franse bezetting (1795-1813) – het Wetboek Napoleon ingericht voor het Koninkrijk Holland van 1809 tot 1811 van kracht geweest. Vanaf 1811 tot 1838 gold de Franse Code civil in Nederland. Vóór deze codificaties waren het Romeins recht en het natuurrecht belangrijke bronnen, maar met de inwerkingtreding van het Wetboek Napoleon moest hiervan afstand worden gedaan. Het Wetboek Napoleon mocht als enige rechtsbron geraadpleegd worden. Niet langer mocht de jurist terugvallen op het gedetailleerde Romeinse subsidiaire recht.⁴

Het Burgerlijk Wetboek van 1838 raakte in de loop van de tijd zowel wat betreft opzet als inhoud verouderd. De wettelijke

bepalingen gaven een onvolledig en vaak misleidend beeld. Regels van dwingend recht die aan het begin van de 19de eeuw op hun plaats waren, beantwoordden in de tweede helft van de 20ste eeuw niet alle meer aan de destijds bestaande rechtsovertuiging. Er moest iets worden gedaan om het recht zoals dat gelding had meer in overeenstemming te brengen met de eisen van het maatschappelijke leven. Dit was de voornaamste reden om het Burgerlijk Wetboek te herzien. Eerdere pogingen tot algehele herziening van het Burgerlijk Wetboek waren mislukt. Alleen delen die in de politieke belangstelling stonden en eenvoudig gewijzigd konden worden, zoals het arbeidsrecht, werden met enige regelmaat aangepast aan de eisen van de tijd. Het vermogensrecht bleef steeds ongewijzigd wat tot gevolg had dat dit deel van het recht voornamelijk gevormd werd door de rechtspraak. Door de veroudering van het wetboek was de rechter gedwongen om vrijer tegenover de tekst van de wet te staan en beroep op algemene beginselen te eerbiedigen zodat men tot een maatschappelijk aanvaardbare beslissing kon komen. Hierdoor werd de rechtszekerheid aangetast. De rechtspraak over het Burgerlijk Wetboek gaf dus een ontwikkeling te zien die zich los had gemaakt van de wettekst.

Volgens de Leidse hoogleraar Eduard Maurits Meijers (1880-1954) was de taakverdeling tussen rechter en wetgever verstoord; men kon om het burgerlijk recht te leren, het Burgerlijk Wetboek net zo goed gesloten laten.⁶ De taakverdeling tussen de wetgever en rechter moest hersteld worden. Het recht dat was ontstaan door de uitleg die de rechter aan het vermogensrecht gaf, moest gecodificeerd worden en binnen het domein van de wetgever worden gebracht. Meijers toonde de gebreken, de leemten, de onoverzichtelijkheid en systeemloosheid van het Burgerlijk Wetboek aan en

sprak zich meermaals uit over het belang van een algehele herziening van het Burgerlijk Wetboek.

Naast voordelen van de hercodificatie werden er ook nadelen aangevoerd. Een algehele herziening zou een schok zijn voor de rechtspraktijk die zich op het nieuwe wetboek zou moeten instellen. Bovendien zou een nieuw wetboek tot rechtsonzekerheid leiden doordat de betekenis van nieuwe termen en regels niet direct vast zou staan.⁷ Uiteindelijk wogen de voordelen echter zwaarder dan de nadelen.

Herodificatie van het Burgerlijk Wetboek van 1838

Op 25 april 1947 werd bij Koninklijk Besluit aan professor Meijers de opdracht gegeven om een Nieuw Burgerlijk Wetboek te ontwerpen.⁸ Deze opdracht werd alleen aan Meijers gegeven omdat er vanuit werd gegaan dat indien een ontwerp gemaakt zou worden door één persoon, dit ten goede zou komen aan zowel de voortvarendheid waarmee het ontwerp tot stand zou worden gebracht als aan een systematische opzet van het ontwerp.

Vanaf 1947 tot 1954 werkte Meijers aan de hercodificatie van het BW. Meijers zocht voor zijn ontwerp intensief contact met deskundigen en de praktijk. Ook betrof hij de volksvertegenwoordiging door middel van een zgn. vraagpuntenprocedure bij dit wetgevingsproces. Meijers stelde over politiek gevoelige kwesties vraagpunten op die hij voorzag van een toelichting en legde deze voor aan de Tweede Kamer. De Kamer kon zich vervolgens uitspreken over de oplossing die volgens haar de meest gewenste was.⁹

Meijers wilde bij de hercodificatie door middel van de Nederlandse rechtspraak en literatuur, maar ook door middel van kennisname van het buitenlandse recht inspiratie opdoen voor zijn ontwerpen. Zoals uit zijn concepten blijkt, nam hij daadwerkelijk veelvuldig kennis van het buitenlandse recht; verwijzingen naar vreemd recht zijn in grote aantallen te vinden in de Toelichtingen Meijers.¹⁰ De internationale oriëntatie bestond soms uit rechtsvergelijking in enge zin waarbij niet alleen naar buitenlandse wetgeving gekeken werd, maar ook andere rechtsbronnen zoals buitenlandse literatuur en rechtspraak onderzocht werden. Rechtsvergelijking heeft ook oppervlakkiger plaatsgevonden doordat slechts inspiratie werd opgedaan uit een buitenlands wetboek; de zogenoemde *black letter law*.¹¹ Alleen de tekst van de buitenlandse wet werd dan in de beschouwing betrokken. Het raadplegen van buitenlandse rechtsbronnen leidde er soms toe dat een van het buitenlandse recht afgeleide regel in het Nederlandse recht werd opgenomen, maar het had ook weleens tot gevolg dat Meijers vastlegging van een regel juist achterwege liet.¹²

Op 6 april 1954 bood Meijers, kort voor zijn plotselinge overlijden op 25 juni 1954, de ontwerpen van de eerste vier Boeken van het Nieuw Burgerlijk Wetboek aan de Koningin aan. In deze Boeken waren het Personen- en Familierecht, het Rechtspersonenrecht, het Vermogensrecht en het Erfrecht geregeld. De hercodificatie van het BW werd na zijn overlijden voortgezet door een Driemanschap bestaande uit J. Drion, J. Eggens en F.J. De Jong. In december 1957 is Eggens op zijn verzoek van de opdracht tot hercodificatie ontheven en vervangen door G. de Grooth.

Het Driemanschap

Door het overlijden van Meijers en de voortzetting van zijn werk door het Driemanschap, moest de gedachte aan een door één persoon opgezet ontwerp overboord worden gezet.

Aangezien de ontwerpen van de eerste vier Boeken al aangeboden waren aan de Koningin, had het Driemanschap de taak de concepten van Meijers voor de Boeken 5 (Zakelijke rechten) en 6 (Verbindenissenrecht) af te maken. Hiervoor bouwde het Driemanschap voort op de tekst- en toelichtingsconcepten die Meijers, ook wat het buitenlandse recht betreft, nagelaten had.¹³ Ook moest het Driemanschap het werk aan de concepten voor de overige Boeken, waaraan door verschillende juristen en commissies werd gewerkt, coördineren. De voortgang van het werk aan het Nieuw Burgerlijk Wetboek verliep om verschillende redenen echter moeizaam. Het Driemanschap slaagde er weliswaar in om het voorontwerp van Boek 5 binnen een jaar aan de Koningin aan te bieden, maar het ontwerp van Boek 6 zou maar liefst zes jaar in beslag nemen. Door deze vertraging konden de concepten voor de Boeken 7 (Bijzondere overeenkomsten), 8 (Zee- en binnenvaartrecht) en 9 (Rechten op de voortbrengselen van de geest), die afgestemd moesten worden op Boek 6, evenmin snel worden afgerond.¹⁴ Aangezien het onmogelijk is om binnen het bestek van dit artikel in te gaan op alle knelpunten die zich bij het werk van het Driemanschap hebben voorgedaan, zal ik er slechts twee kort bespreken.

Eén van de belangrijkste redenen voor de vertraging is geweest dat het Driemanschap de hercodificatie op een andere manier aanpakte dan Meijers deed. Meijers wilde een regel alleen vervangen indien was gebleken dat die regel ondeugdelijk was. Het Driemanschap wilde daarentegen iedere regel herzien. Mede doordat er veel gebruik gemaakt werd van rechtsvergelijking, stuitte het Driemanschap op vragen die eerder nooit tot problemen hadden geleid. Een andere belangrijke reden die tot vertraging leidde, was de onderlinge gespannen verhouding binnen het Driemanschap. Door persoonlijke fricties besloot het Driemanschap om de titels van de Boeken onder elkaar te verdelen. Het gevolg hiervan was dat er coördinatie- en afstemmingsproblemen ontstonden.¹⁵

Na het overlijden van Drion in 1964 werd het werk uitbesteed aan prof. mr. G.E. Langemeijer, prof. mr. K. Wiersma en prof. mr. J.H. Beekhuis. Deze drie regeringscommissarissen kregen net als het Driemanschap met verschillende problemen te maken waardoor de Boeken geen logisch sluitend geheel vormden. Nadat Beekhuis en Langemeijer hun concepten voor de Boeken 3 en 5 hadden ingeleverd, was het de taak voor mr. W. Snijders om de teksten op elkaar af te stemmen en te verkorten.

In 1971 verscheen het Gewijzigd Ontwerp voor Boek 3, in 1972 volgde het Gewijzigd Ontwerp voor Boek 5 en in 1976 verscheen het Gewijzigd Ontwerp voor Boek 6. In 1977 werden deze drie Boeken door de Tweede Kamer aangenomen en drie jaar later volgde de Eerste Kamer. Toch duurde het nog geruime tijd voordat de Boeken 3, 5 en 6 daadwerkelijk in werking traden.

In 1989 keerden de hoogleraren Van Dunné, Stein en Luijten, sprekend namens een door hen opgerichte ‘Werkgroep invoe-

‘Rechtsvergelijking heeft ook oppervlakkiger plaatsgevonden doordat slechts inspiratie werd opgedaan uit een buitenlands wetboek; de zogenoemde *black letter law*.’

ringsproblemen Nieuw BW’, zich op de valreep tegen het wetgevingsproject.¹⁶ Zij hadden berekend dat de invoering van het Nieuw BW de overheid en het bedrijfsleven veel geld zou kosten. Niet alleen de aanpassing van overeenkomsten en noodzakelijke bijscholing zou een vermogen kosten, de burger zou bovendien aangespoord worden om meer te gaan procederen.¹⁷ Deze zet kwam echter te laat om de definitieve invoering alsnog te kunnen verhinderen.

Het Nieuw Burgerlijk Wetboek

De hercodificatie van het Burgerlijk Wetboek heeft een veel moeilijker verloop gehad dan men in 1947 had gehoopt en verwacht. Na bijna vijfenveertig jaar was de herziening van het uit 1838 stammende Burgerlijk Wetboek nagenoeg voltooid.

Op 1 januari 1992 zijn de Boeken 3, 5, 6 en enkele titels van Boek 7 in werking getreden, waarin het vermogens-, verbintenissen- en overeenkomstenrecht is gecodificeerd. Eerder werden al de Boeken 1 (Personen- en familierecht) en 2 (Rechtspersonen) ingevoerd, op respectievelijk 1 januari 1970 en 26 juli 1976. Boek 8 (Verkeersmiddelen en vervoer) is stukje bij beetje ingevoerd en op 1 april 1991 werd het laatste deel daarvan geldend recht. Boek 4 (Erfrecht) heeft nog even op zich laten wachten. Door de moeizame totstandkoming van Boek 4 BW is dit deel van het Nieuw BW pas op 1 januari 2003 in werking getreden.¹⁸

Wat in het huidige BW ontbreekt is Boek 9 BW, dat ooit bedoeld was als één van de onderdelen van het Nieuw BW. In de oorspronkelijke indeling wilde Meijers de absolute rechten op voortbrengselen van de menselijke geest in Boek 9 BW onderbrengen. Aangezien er op het terrein van het intellectuele eigendom veel internationale regelingen bestaan die vaak gewijzigd worden, zou het rechtsgebied zich niet goed laten inpassen in Boek 9 BW. Boek 9 BW is daarom naar de achtergrond verdwenen en het is de vraag of dit ooit nog tot stand zal komen.¹⁹

Het Nieuw BW heeft ten opzichte van het oud-BW verschillende wijzigingen ondergaan.²⁰ Zo ontbrak bijvoorbeeld in het oud-BW een vaste terminologie. Het Nieuw BW heeft een gelaagde structuur waarin gebruik wordt gemaakt van consequent taalgebruik hetgeen de overzichtelijkheid, beknoptheid en rechtszekerheid ten goede is gekomen. Ook zijn tal van bepalingen vereenvoudigd of geschrapt, zijn er nieuwe onderwerpen geregeld waarover de oude wetgeving zweeg en is de rol van open normen toegenomen. Met betrekking tot de nieuw geregelde onderwerpen kan onder andere worden gedacht aan rechtsfiguren zoals het bezitloos pandrecht (art. 3:237 BW), de algemene voorwaarden (art. 6:233 BW e.v.) en de aansprakelijkheid uit ongerechtvaardigde verrijking (art. 6:212 BW). Dat de rol van open normen is toegenomen blijkt onder meer uit de prominente plaats die in het Nederlandse vermogensrecht wordt ingenomen door de aanvullende en beperkende werking van de redelijkheid en billijkheid (art. 6:2 jo. art. 6:248 BW), de goede trouw (art. 3:11 BW) en het nieuwe artikel 6:212 BW. De aansprakelijkheid uit ongerechtvaardigde verrijking is, evenals de zorgvuldigheidsnorm bij de onrechtmatige daad en de redelijkheid en billijkheid, een open norm die slechts door rechterlijke uitspraken een meer concrete invulling kan verkrijgen. Met de

invoering van het Nieuw BW is ook het onderscheid tussen burgerlijk recht en handelsrecht afgeschaft en is het Wetboek van Koophandel in het Nieuw BW opgenomen.

Het Nieuw BW heeft zich door zijn indeling en zijn terminologische en systematische veranderingen uit de Franse rechtsfamilie verwijderd, zonder zich aan te sluiten bij de Germaanse of Anglo-Amerikaanse rechtsfamilie. Het Nieuw BW vertoont nog sporen van het Franse recht, maar groter is de invloed van het Duitse recht geworden. Dit blijkt onder andere uit de introductie van een Algemeen Deel in het Nieuw BW. In tegenstelling tot het Duitse recht is het Nederlandse Algemeen Deel echter geen inleiding tot het burgerlijk recht als geheel, maar alleen tot het Vermogensrecht (Boek 3: Vermogensrecht in het algemeen). Tevens is de algemene regeling over Rechtshandelingen (titel 3.2) aan het Duitse recht ontleend. Ook het Engelse recht heeft het Nieuw BW beïnvloed door de implementatie in het Nieuw BW van functies en begrippen zoals *undue influence*, *anticipatory breach* en *misrepresentation*.²¹ Het Nieuw BW heeft in tegenstelling tot het oud BW van 1838 dat doordrenkt was van Franse invloed, een eigen stijl die niet valt onder te brengen in een traditionele rechtsfamilie. Door dat verschillende rechtsstelsels invloed hebben uitgeoefend op de wetsontwerpen, is het Nieuw BW een eclectisch geheel geworden, dat wil zeggen een mixtuur van verschillende invloeden.

Het doel van Meijers was om door middel van de hercodificatie een jong en krachtig wetboek tot stand te brengen. Dat is het Nieuw BW zeker geworden.²² Het huidige Nederlandse BW is een exportproduct waaruit andere rechtsstelsels inspiratie kunnen putten.²³ Zo heeft het Nederlandse vermogensrecht invloed uitgeoefend op het nieuw Burgerlijk Wetboek van Rusland. Dit blijkt bijvoorbeeld uit het nieuwe Russische concept ‘*razumnost i spravedlivost*’, dat is afgeleid van de Nederlandse redelijkheid en billijkheid.²⁴

Boek 10 Burgerlijk Wetboek

De oorspronkelijk door Meijers gehanteerde indeling in negen Boeken, is op nog een punt gewijzigd: aan het BW werd Boek 10 BW (Internationaal Privaatrecht) toegevoegd. De Vaststellings- en Invoeringswet Boek 10 Burgerlijk Wetboek werd op 28 september 2010 aangenomen door de Tweede Kamer en op 17 mei 2011 door de Eerste Kamer.²⁵ Twintig jaar na de inwerkingtreding van de Boeken 3, 5, 6 en delen van Boek 7 BW is op 1 januari 2012 Boek 10 BW in werking getreden.

Boek 10 BW regelt het materiële Nederlandse internationaal privaatrecht (IPR) dat ook wel wordt aangeduid met de term verwijzings- of conflictenrecht. Het gaat daarbij om regels die het toepasselijke recht aanwijzen in grensoverschrijdende privaatrechtelijke gevallen. Anders gezegd: het gaat erom welk (nationaal) rechtsstelsel moet worden toegepast op een privaatrechtelijke rechtsbetrekking die wordt gekenmerkt door relevante raakpunten met één of meer andere staten, bijvoorbeeld omdat partijen een verschillende nationaliteit bezitten, in verschillende landen hun gewone verblijfplaats hebben, of omdat het rechtsfeit (bijv. een onrechtmatige daad) in het buitenland heeft plaatsgevonden. Boek 10 BW heeft een lange voorgeschiedenis.²⁶ Nederland was

‘Consequent taalgebruik hetgeen de overzichtelijkheid, beknoptheid en rechtszekerheid ten goede is gekomen.’

aan het einde van de 19^e eeuw de initiatiefnemer tot het bijeenroepen van de Haagse Conferentie voor Internationaal Privaatrecht: een interstatelijk samenwerkingsverband dat IPR-verdragen tot stand brengt. Nederland verkoos destijds internationale eenmaking van het IPR boven het vervaardigen van een eigen, nationale codificatie. Meijers ontwierp in 1951 een Benelux Eenvormige Wet betreffende het internationaal privaatrecht (Trb. 1951, 125).²⁷ Toen eind jaren '70 van de vorige eeuw bleek dat de Benelux Eenvormige Wet niet zou worden ingevoerd en dat noch de Haagse Conferentie noch de Europese wetgever er snel in zouden slagen om tot een codificatie van het IPR te komen, begon de Nederlandse wetgever te werken aan een stapsgewijze nationale codificatie.

Vanaf 1981 werd per onderdeel van het IPR steeds een deelcodificatie gemaakt. De eerste hiervan was de Wet conflictenrecht echtscheiding en de laatste was de Wet conflictenrecht goederenrecht van 2008.²⁸ Er zijn in totaal zestien deelcodificaties tot stand gebracht waarvan er nu dertien in Boek 10 BW geconsolideerd zijn. Boek 10 BW bevat dus voor een groot deel reeds geldend recht. Met de totstandkoming van Boek 10 BW zijn de zestien deelcodificaties ingetrokken.

De Nederlandse wetgever heeft niet gekozen voor één algemene regeling waarin het gehele IPR is geregeld. Wat Boek 10 BW namelijk niet regelt is het formele Nederlandse internationaal privaatrecht, dat wil zeggen regels van internationaal procesrecht.²⁹ Het gaat hierbij om regels betreffende de bevoegdheid van de Nederlandse rechter en de erkenning en tenuitvoerlegging van buitenlandse rechterlijke beslissingen. Deze regels zijn neergelegd in de artikelen 1-14 en artikel 431 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, maar worden verder in belangrijke mate gedomineerd door het Europese verordeningsrecht.

De Nederlandse wetgever heeft bij het opstellen van Boek 10 BW rekening moeten houden met de communautarisering van het internationaal privaatrecht.³⁰ Deze communautarisering is het gevolg geweest van het in 1997 gesloten Verdrag van Amsterdam (Trb. 1998, 11), waardoor het IPR onder de regelingsbevoegdheid van de Gemeenschap is komen te vallen (art. 81 VwEU).³¹ Na de inwerkingtreding van het Verdrag van Lissabon (Trb. 2008, 11) zijn de Europese bevoegdheden op dit terrein nog verder uitgebreid.³² Hoewel er als gevolg van de communautarisering van het IPR wel eens werd betwijfeld of het nog zinvol was een nationale codificatie door te voeren, heeft de Nederlandse wetgever zich er niet van laten weerhouden om het Nederlandse internationaal privaatrecht alsnog te codificeren.³³

Slotbeschouwing

De hercodificatie van het Burgerlijk Wetboek heeft een moeizaam verloop gehad. Het werk van één man werd het niet. Ook vroeg de hercodificatie aanzienlijk veel meer tijd dan gedacht. Toch kan de invoering van het Nieuw BW een gelukkige ontwikkeling worden genoemd. Het Nederlandse privaatrecht is gemoderniseerd en gesystematiseerd, heeft een helder begrippenapparaat en als resultaat van dat alles heeft het Nieuw BW bijgedragen aan een grotere mate van rechtszekerheid. Het Nieuw BW is een exportproduct geworden en kan met recht een *state of the art* wetboek worden genoemd.

Nu, bijna 174 jaar na de invoering van het uit 1838 stammende Burgerlijk Wetboek, lijkt het Nieuw BW met de invoering van Boek 10 BW nagenoeg volledig en voltooid. Boek 10 brengt orde in het bijna ondoordringbare woud van IPR-verdragen, verordeningen en wetgeving. Vanaf 1 januari 2012 kan de practicus die met een IPR-vraag wordt geconfronteerd naar Boek 10 grijpen, dat hem vervolgens verder op weg helpt. Boek 10 BW is in hoge mate beïnvloed door het Europese (verordenings)recht evenals trouwens het vermogensrecht in algemene zin van de Europese lidstaten. Het codificatietraject van het Nederlandse burgerlijk recht mag dan zo goed als zijn afgerond, de bemoeienis van de Europese regelgever met het (internationaal) privaatrecht van de lidstaten lijkt nog lang geen eindpunt te hebben bereikt. **N**

* Lindsay van der Zwet is student Rechtsgeleerdheid aan de Universiteit Leiden. Dit artikel is een bewerking van een opdracht die onder begeleiding van mr. J.A. van der Weide is geschreven bij het vak Practicum Burgerlijk recht, afdeling Civiel recht.

- 1 *Kamerstukken II 2009/10, 32 137, nrs. 2 (Voorstel van wet) en 3 (MvT); Stb. 2011, 272.*
- 2 *Zie de recentelijk in Ars Aequi gestarte Rode draad '20 jaar Nieuw BW', AA 2012, p. 48 e.v.*
- 3 *Zie nader over het Burgerlijk Wetboek van 1838 o.a. J.M. Milo, Het rechtsvergelijkende argument in de ontwikkeling van het Nederlandse vermogensrecht 1838-1940: aansprakelijkheid voor zaken, artikel 2014, publiek domein en de relativiteit van de onrechtmatige daad (diss. Maastricht), Antwerpen: Intersentia Uitgevers 1997.*
- 4 *Zie onder meer over de geschiedenis en totstandkoming van de codificaties van 1809 en 1811 F. Brandsma, 'Een basterd Code Napoleon? Het Wetboek Napoleon ingerigt voor het Koninkrijk Holland', in: J.J. Hallebeek & A.B.J. Sirks, Nederland in Franse schaduw, Hilversum: Verloren 2006, p. 221-247; J.H.A. Lokin, Tekst en uitleg. Opstellen over codificatie en interpretatie naar aanleiding van de invoering van het nieuwe Burgerlijk Wetboek, Groningen: Chimaira 1994, p. 43; J.H.A. Lokin & W.J. Zwolve, Hoofdstukken uit de Europese codificatiegeschiedenis, Groningen: Wolters-Noordhoff/Forsten 1986, p. 268-274; J.M. Milo, 'Exclusief! Tweehonderd jaren gecodificeerd nationaal privaatrecht: het wetboek Napoleon, ingerigt voor het Koninkrijk Holland', NTBR 2009, p. 379-388; W.J. Zwolve, 'De codificatiebeweging', AA 2009, p. 413-415.*
- 5 *Zie uitvoeriger over de redenen voor de totstandbrenging van een Nieuw Burgerlijk Wetboek: W.G. Belinfante, O.W. van Ewijk & C.J. van Zeben, Parlementaire geschiedenis van het nieuwe Burgerlijk Wetboek. Algemeen deel: Voorgeschiedenis en algemene inleiding, Deventer/Antwerpen: Kluwer 1961, p. 7-8; A.R. Bloembergen, e.a. (red.), Verzamelde Geschriften van J. Drion, Deventer: Kluwer 1968, p. 275-282; R.P. Cleveringa e.a. (red.), Verzamelde privaatrechtelijke opstellen van E.M. Meijers (eerste deel), Leiden: Universitaire Pers 1954, p. 174-178.*
- 6 *Vgl. E.O.H.P. Florijn, 'Het nieuwe Burgerlijk Wetboek en profil', AA 1991, p. 1080.*
- 7 *Zie over de nadelen van het samenstellen van een Nieuw Burgerlijk Wetboek: Cleveringa e.a. 1954, p. 179-180.*

‘Het Nederlandse privaatrecht is gemoderniseerd en gesystematiseerd’

- 8 KB van 25 april 1947, nr. 20.
- 9 Zie uitvoeriger over de vraagpuntenprocedure: E.O.H.P. Florijn, *Ontstaan en ontwikkeling van het nieuwe Burgerlijk Wetboek* (diss. Maastricht), Maastricht: Universitaire Pers Maastricht 1994, p. 124-136.
- 10 Vgl. Florijn 1994, p. 106-113; V.J.A. Süt, *Nieuw vermogensrecht en rechtsvergel king - reconstructie van een wetgevingsproces (1947-1961)* (diss. Leiden), Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2004, p. 88.
- 11 Zie nader Süt 2004, p. 232.
- 12 Zie Süt 2004, p. 113.
- 13 Zie nader V.J.A. Süt, ‘Nieuw Vermogensrecht en rechtsvergelijking – reconstructie van een wetgevingsproces’, AA 2005, p. 101-107.
- 14 Zie over de opvolging van Meijers door het Driemanschap en hun werkwijze: Florijn 1994, p. 177-244.
- 15 Zie voor andere oorzaken die tot vertraging hebben geleid: Florijn 1994, p. 183-190 en p. 205-223; Florijn 1991, p. 1083.
- 16 Zie nader Florijn 1994, p. 563-566.
- 17 Zie hierover het door de Werkgroep invoeringsproblemen Nieuw BW geschreven rapport ‘Kosten en tekortkomingen van het Nieuw Burgerlijk Wetboek’, Parl. Gesch. Voortgang (Inv. 3, 5 en 6), Deventer: Kluwer 1993, p. 297 e.v. Een samenvatting van het rapport is opgenomen in NJB 1989, p. 1258 e.v.
- 18 Voor de totstandkomingsgeschiedenis van Boek 4 BW wordt onder meer verwezen naar Florijn 1994, p. 297-359; M.J.A. van Mourik e.a. (red.), *Handboek Erfrecht*, Deventer: Kluwer 2006, p. 1-23; F.R. Salomons, ‘Het nieuwe erfrecht’, AA 2000, p. 42-48.
- 19 Meer uitgebreid over de geschiedenis van Boek 9 BW: Florijn 1994, p. 513-533; N. Hagemans, ‘Boek 9 BW - Dat uitzonderlijk stuk privaatrecht’, MvV 2008, p. 142-147.
- 20 Zie nader o.a. A.S. Hartkamp, ‘Aard en opzet van het nieuwe vermogensrecht’, in: Hartkamp e.a. (red.), *Monografieën BW*, Deventer: Kluwer (losbl.); B.W.M. Nieskens-Isphording e.a. (red.), *Van nieuw BW naar BW*, Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1993. Zie over de ontwikkelingen die zich sinds 1992 hebben voorgedaan ook A.S. Hartkamp, ‘Het nieuwe BW – ontwikkelingen sinds 1992’, AA 2012, p. 48-55.
- 21 Zie nader P. Neleman, ‘Import en export van recht’, in: M.E. Franke e.a. (red.), *Import en export van burgerlijk recht* (BW-krant jaarboek nr. 13), Deventer: Gouda Quint 1997, p. 9-17.
- 22 Wat Meijers uiteraard niet kon voorzien was de snel toenemende invloed van het Europese recht op het privaatrecht van de Europese lidstaten met als voorlopige apotheose de recente publicatie op 11 oktober 2011 door de Europese Commissie van een ontwerp-verordening voor een Gemeenschappelijk Europees Kooprecht (COM(2011) 635 final). Aan het punt van de communautarisering van het privaatrecht van de lidstaten ga ik verder voorbij en verwijst in dat verband onder meer naar Hartkamp 2012, p. 53 e.v.
- 23 Zie Neleman 1997, p. 9-17; H.J. Snijders, ‘Eduard M. Meijers, het Nederlands BW en de wereld’, AA 2010, p. 48-49.
- 24 Zie hierover W.A. Timmermans, ‘Nederlandse invloed op het nieuwe Russische BW’, in: M.E. Franke e.a. (red.), *Import en export van burgerlijk recht* (BW-krant jaarboek nr. 13), Deventer: Gouda Quint 1997, p. 95-112.
- 25 Kamerstukken I 2010/11, 32 137, nr. F (Eindverslag); Kamerstukken II 2009/10, 32 137, nrs. 2 (Voorstel van wet) en 3 (MvT).
- 26 Voor een meer uitgebreide behandeling van de achtergrond van Boek 10 BW wordt verwezen naar o.a. P. Vlas, ‘Rode draad: Boek 10 BW (IPR). Lang verwacht, toch gekomen: wetsvoorstel Boek 10 BW (IPR)’, WPNR 6819 (2009), p. 893-898; J.A. van der Weide, ‘Boek 10 BW: consolidatie en codificatie van het Nederlandse IPR’, MvV 2010, p. 173-177; V. Van Den Eeckhout, ‘Codificatie van het Nederlandse ipr of het vastleggen van een nationaal navigatiesysteem voor internationale vliegroutes. Invoering van Boek 10 BW manoeuvrerend langs en door de Europese aswolken heen’, NTER 2011, p. 7-12; M.V. Polak, ‘Though this be madness, yet there is method in ‘t. De codificatie van het internationaal privaatrecht in Boek 10 Burgerlijk Wetboek’, AA 2011, p. 274-282; S.J. Schaafsma, ‘Internationaal privaatrecht: in afwachting van Boek 10 BW’, NJB 2011, p. 30-31; A.V.M. Struycken, ‘Boek 10 BW – een grote stap in de codificatie van het internationaal privaatrecht. Achtergronden en enige kanttekeningen’, VRA 2011, p. 3-40. Zie voorts Rode draad: Boek 10 BW, WPNR 6819 (2009), 6826-6852 (2010); Themanummer ‘Boek 10 BW’, MvV 2010, nr. 7/8; Themanummer ‘Voorstel Boek 10 BW’, NIPR 2010, nr. 3.
- 27 Kamerstukken II 2009/10, 32 137, nr. 3 (MvT), p. 2.
- 28 Zie in dit verband J.A. van der Weide, ‘Het internationaal goederenrecht gecodificeerd’, MvV 2008, p. 274-286.
- 29 Zie verder over IPR-onderwerpen die niet in Boek 10 BW zijn opgenomen de MvT Vaststellings- en Invoeringswet Boek 10 BW, Kamerstukken II 2009/10, 32 137, nr. 3, p. 2, randnr. 1.3 e.v.
- 30 Zie over deze Europese IPR-ontwikkelingen V. Van Den Eeckhout, ‘Tien jaar Europees internationaal privaatrecht: een verrassende metamorfose van exotisch muurbloempje tot goed geïntegreerde deelnemer in diverse gezelschappen’, NTER 2005, p. 289-303.
- 31 Zie nader A.V.M. Struycken, ‘Het Verdrag van Amsterdam en de Haagse Conferentie voor het internationaal privaatrecht’, WPNR 6421 (2000), p. 735-745; Vlas 2009, p. 894.
- 32 Zie over de wijzigingen die als gevolg van het Verdrag van Lissabon op het vlak van het IPR zijn doorgevoerd G.R. de Groot & J.J. Kuipers, ‘The new provisions on private international law in the Treaty of Lisbon’, Maastricht Journal 2008, p. 109-114.
- 33 Vgl. H.U. Jessurun d’Oliveira, ‘Is een codificatie van het Nederlandse IPR nog zinvol? Oftewel, geloven we nog in Boek 10 BW?’, NTBR 2005, p. 425-428.

Wilt u reageren op dit artikel? Stuur dan een e-mail naar novum@law.leidenuniv.nl

Miscellanea

“Prominenten van onze tijd hebben niet eens zoveel privacy als goudvissen in een aquarium” (*Frederico Fellini*)

Zweden erkent piraterij als godsdienst

Kopimisme, de godsdienst van internetpiraten, is in Zweden een officieel erkende religie in die zin dat de priesters van dat geloof nu ook mensen voor de Staat mogen trouwen. Dat bevestigde een woordvoester van het zogenoemde Kammarkollegiet woensdag. Dit college keurt namens de Zweedse Staat onder meer te beëdigen vertalers, huwelijksvoltrekkers en godsdiensten. De Missionerende Kopimistengemeenschap staat volgens de zegsvrouw nu officieel bijgeschreven als “een geloofsgroep die bouwt op godsdienstige werkzaamheden en daarvoor samenkomsten met gezamenlijke meditatie of bidden organiseert”. Kopiëren en verspreiden van materiaal, illegale bestandsdeling volgens critici, staat hoog in het vaandel bij de kopimisten, net als bij de Zweedse Piratenpartij die de politieke spreekbuis voor de internetpiraten is. De partij mist zetels in Zweedse volksvertegenwoordigingen, maar heeft sinds 2010 wel twee afgevaardigden in het Europees Parlement. Volgens de kopimisten-opperpriester Isak Gerson, een filosofiestudent uit het Zweedse Uppsala, telt zijn religieuze stroming 3000 leden in tien landen.

“De belangrijkste manier waarop het internet van invloed zal zijn, is dat het de overheden moeilijker zal maken belastingen te innen.” (*Milton Friedman*)

Iran blokkeert sms'jes met 'dollar'

Iraniers kunnen even geen sms-berichten meer sturen met het woord 'dollar'. De overheid blijkt de berichten te laten blokkeren, kennelijk in een poging om te voorkomen dat nog meer Iraans geld wordt omgewisseld voor dollars. “Mijn collega's en ik probeerden elkaar sms'jes te sturen. Tot onze verrassing merkten we dat berichten met woorden als 'dollar' of 'buitenlandse valuta' niet aankwamen”, zei Malek, een 45-jarige ambtenaar in Teheran, dinsdag. Kranten hadden over het probleem geschreven, maar toegevoegd dat functionarissen ontkennen dat de berichten werden gecensureerd.

Student steelt iPad 'voor studie'

AMSTERDAM - Een 20-jarige mbo-student uit Maastricht is 18 januari gezakt voor een studietoets die hij zelf had verzonnen. Toen hij in een elektronicazaak betrappt werd met een gestolen iPad verklaarde hij tegen de politie dat hij in het kader van zijn studie wilde kijken in hoeverre het mogelijk was om te stelen uit een dergelijke winkel. De man, die een opleiding voor audiovisuele media volgt, liep tegen de lamp toen een beveiligiger hem bij het verlaten van de winkel in de Limburgse hoofdstad vroeg zijn rugzak te openen. Daarin bleek een geprepareerde tas in te zitten met de uit de zaak ontvreemde iPad ter waarde van een kleine achthonderd euro. “Ik vrees dat u voor deze toets bent gezakt”, antwoordde een politiemedewerker op de verklaring van de student.

Strengere Europese privacywetgeving snel onthuld

Er komt in Europa een meldplicht voor datalekken, consumenten krijgen het recht ‘vergeten’ te worden en lidstaten kunnen internetbedrijven boetes opleggen voor privacy-schending. De nieuwe privacywetgeving zou eind januari al gepresenteerd moeten zijn. Dat Europa werkt aan strengere regels, was al langer bekend. Viviane Reding, Eurocommissaris van Justitie, liet zondag weten dat de nieuwe regels snel bekendgemaakt worden. Zij noemde het in de toespraak ‘essentieel’ dat consumenten controle krijgen over hun eigen informatie. Bovendien zijn de huidige regels in Europa te omslachtig en kost dat bedrijven elk jaar 2,3 miljard euro. Volgens Reuters staat onder meer in de nieuwe wetgeving dat bedrijven verplicht moeten melden wanneer er een lek heeft plaatsgevonden. Nu kunnen bedrijven dit in principe verborgen houden voor de buitenwereld. Daarnaast zouden landen binnen de EU meer macht krijgen om deze bedrijven bij privacy-schending boetes op te leggen. Deze boetes mogen dan maximaal 1 procent van de jaaromzet van een bedrijf zijn. Voorheen gingen er geruchten over 5 procent.

Ook krijgen Europese consumenten het recht om ‘vergeten’ te worden. Dit houdt in dat zij bedrijven kunnen verzoeken alle informatie die zij in handen hebben te wissen. Tegelijkertijd komt er een recht op dataoverdraagbaarheid. Op die manier moet het eenvoudig worden om data naar diverse bedrijven en diensten te verplaatsen. Het zal naar verwachting nog zo'n twee jaar duren voor alles definitief is. Internetbedrijven zouden pas in 2014 of 2015 te hoeven voldoen aan de nieuwe regels.

De Lezing

Academisch publiceren op het internet een gevaar of een uitdaging?

Wat:

Meijers-lezing

Spreekster:

prof. mr. Larissa van den Herik

Datum:

dinsdag 10 januari, 15.00 uur

Locatie:

Lorentzsaal

Wie, waar en wanneer?

De geelgetinte Lorentzsaal is goed gevuld voor de Meijers-lezing. Elk jaar wordt de lezing in januari gehouden om een actueel juridisch thema te belichten, traditioneel gevolgd door de uitreiking van verschillende scriptieprijsen en de facultaire nieuwjaarsreceptie. Dit jaar wordt daarnaast een zilveren universiteitspenning uitgereikt aan alumnus mr. Ruurt Hazewinkel, voor zijn verdiensten met het Praesidium Libertatis studiebeursfonds. Mevrouw van den Herik, professor bij de afdeling Internationaal Publiekrecht en hoofdredacteur van de Leiden *Journal of International Law*, zal gaan spreken over “de toekomst van het academisch publiceren in het cyber-tijdperk”. Het is een thuiswedstrijd; op wat genodigden en een enkele verdwaalde student na, bevinden zich in de zaal vooral collega’s. Niet zo vreemd misschien: hen ligt dit onderwerp het meest aan het hart. Na een openingswoord van decaan Lawson volgt de aftrap.

De lezing

Het is “een onontkoombaar feit”, constateert Van den Herik, “dat de tijd van traditionele, papieren tijdschriften binnenkort voorbij zal zijn.” Het internet zal die rol overnemen, voor zover het dat niet al gedaan heeft. Voor een zinnig debat over de toekomst van het publiceren, moeten we dus kijken wat op het internet de rol van de wetenschappelijke publicatie is, en hoe dat eruit moet zien. De vraag is dus: kunnen eJournals als vervanging van het papieren tijdschrift een academische “rots in de branding” zijn in de “anarchistische oceaan van het internet”, met zijn discussiefora, wikipedia en *free for all* blogcultuur? Van den Herik vindt van wel. “Het cybertijdperk biedt kansen.” We moeten ons alleen aanpassen aan de tijdgeest.”

Zo lang als de academie bestaat, bestaat al de discussie over het publiceren. “There are two things wrong with almost all legal writing. One is its style. The other is its content,” schreef de Amerikaan Fred Rodell in 1936.¹ Maar hij schreef dat in de context van een ander *business model*, aldus Van den Herik. De *law reviews* werden destijds in de Verenigde Staten vaak geredigeerd door studenten en hanteerden geen *peer review*.

En *peer review*, een systeem waarin vakgenoten van de auteur de kwaliteit van een publicatie vooraf toetsen, is nu juist wat het verschil kan maken. Van den Herik is naast hoogleraar ook hoofdredacteur van de Leiden *Journal of International Law*. In haar vakgebied is de overstap naar het internet al vergevorderd. Uitspraken van internationale gerechtshoven verschijnen onmiddellijk op het web, met commentaar en al. “Die snelheid is door traditionele tijdschriften simpelweg niet te evenaren.”

‘Een andere trend in de academische wereld is het publiceren in zogeheten *open access journals*’

prof. mr. Larissa van den Herik aan het woord

Op snelheid kunnen *eJournals* het open internet dus niet verslaan. Volgens de spreker kunnen academici van deze zwakte een sterkte maken door zich in digitale tijdschriften vooral te richten op theorievorming en analyse, in tegenstelling tot korte noten en populariserende stukken. Wetenschappelijke theorievorming kost immers tijd en reflectie. Een *eJournal* kan dit bieden: het heeft namelijk de kwaliteitscontrole, orde en identiteit die het open internet ontbeert. Daarom is *peer review* zo belangrijk: mede daarvoor wordt kwaliteit bewaakt, aldus Van den Herik.

Een andere trend in de academische wereld is het publiceren in zogeheten *open access journals*. In deze constructie, aangemoedigd door het NWO (Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek), betaalt de auteur van een publicatie (of zijn subsidiegevers van te voren zelf de kosten die gemoeid zijn bij publicatie, en is het vervolgens vrij toegankelijk op internet.

Hierin schuilt volgens Van den Herik wel een probleem: “De CD’s van Radiohead zijn gratis downloadbaar.” Maar in tegenstelling tot Radiohead verdienen academici geen geld met concerten. Als abonnementskosten gaan verdwijnen, moeten auteurs en redacteurs toch op een andere manier geld gaan verdienen. Dit kan nadelig zijn voor auteurs, maar aan de andere kant: “wie betaalt, bepaalt.” Dat wil zeggen: wie zijn eigen publicaties bekostigt, is daarmee onafhankelijker van de wensen van uitgevers.

Uiteindelijk, concludeert Van den Herik, is het internet geen bedreiging voor wetenschappelijke tijdschriften, maar een kans. Een kans om “onder de strengste kwaliteitseisen” en “externe *peer review*” een academisch lichtbaken te vormen in het onstuimige internet.

Voordat de lezing wordt afgesloten beantwoordt prof. Van den Herik nog enkele vragen uit de zaal. Zo vraagt prof. Nieuwenhuis zich af of het wel zo wenselijk is dat *peer review* anoniem geschiedt. “Wij houden in het recht niet van de anonieme getuige.”

Enkele vragen uit de zaal

Volgens de spreker garandeert dit de neutraliteit van de tweede lezer. Die weet immers niet wie de oorspronkelijke auteur is, en zal hem dus beoordelen op de merites van zijn artikel in plaats van zijn status in de academische wereld.

Na de lezing, die slechts een klein half uur duurt, worden een aantal scriptieprijsjes uitgedeeld, wordt Ruurt Hazewinkel geëerd met de zilveren universiteitspenning, en heffen de aanwezigen het glas op een nieuw kalenderjaar vol wetenschappelijke publicaties.

De moeite waard?

De zaal is vooral gevuld met professoren en docenten; de meesten hebben reeds een lange lijst van publicaties op hun naam staan. De student, de net-afgestudeerde, de promovendus; kortom de generatie die het toekomstige publicatieklimaat zal bepalen, geeft vandaag geen acte de présence. En dat is jammer, want juist deze mensen, die nooit anders geweten hebben dan dat *Legal Intelligence* het antwoord weet op elke juridische vraag, kunnen zoveel betekenen in deze discussie. Van den Herik weet als hoofdredacteur van een gerenommeerd blad feilloos bloot te leggen wat er schort aan het huidige publicatieklimaat en doet een aantal interessante suggesties over hoe het beter kan. En dat is iets wat elke academicus aangaat! **N**

1 Fred Rodell. “Goodbye To Law Reviews”, 23 *Virginia Law Review* 38-45 (november 1936)

Wilt u reageren op dit artikel? Stuur dan een e-mail naar novum@law.leidenuniv.nl

De Recensie

Exotisch recht van adelrecht tot Zuidpoolrecht

Exotisch recht staat naast het boek *Kant en co*, dat laatst in deze rubriek behandeld is, in één van de boekenkasten van onze mooie faculteitsbibliotheek. De titel spreekt direct aan in deze wisselvallige laatste winterweken. Veel tijd vergt het lezen niet; het boekje is niet heel veel dikker dan een tijdschrift. De foto's zijn gemaakt door Geert Snoeijer. Deze fotograaf, ooit begonnen als advocaat, heeft heel wat geliefde reportages en portretten op zijn naam staan. De foto's, die klein en in het zwart-wit zijn afgedrukt, zouden de juristen in hun natuurlijke habitat moeten weergeven. De plaatjes voegen helaas niet zoveel toe. Het is vooral de romantische kافت die het publiek zal aanspreken.

Het boek is een bundel van een twintigtal artikelen die tussen eind 2009 en begin 2011 in het juridische tijdschrift *Mr.* zijn uitgegeven. Ieder artikel behandelt 'een niche in het recht'. Een jurist die zich bezighoudt (soms zelfs als enige in Nederland) met het onbekende rechtsgebied, neemt de lezer, aan de hand van anekdotes, mee de desbetreffende niche in. Vaak wordt ook even verteld hoe de jurist in deze uit-

hoek van het recht terecht is gekomen, wat meestal meer een toevalstreffer blijkt te zijn dan een weloverwogen keuze. Aangezien het tijdschrift *Mr.* zich zowel richt op juristen als ook op studenten worden bepaalde (voor de werkende jurist hopelijk bekende) leerstukken, die in de niche veelvuldig voorkomen, nog even uitgelegd. Leuk zijn ook

de weetjes die puntsgewijs in ieder artikel worden opgesomd. Zo kan je, je verbazen over titels van de afstudeerscripties van de juristen en lijkt je met de afstudeerrichting Staats- en bestuursrecht net zoveel kans te hebben om in een uithoek van het recht terecht te komen als met een Master Civiel.

Auteur van het boek is Michel Knapen. Hij heeft economie gestudeerd aan de Hoge school te Tilburg, is daarna de journalistiek in gegaan en heeft pas zijn eerste tentamen rechten gemaakt nadat er al vele stukken van zijn hand werden gepubliceerd in *Mr.* en het *Advocatenblad*. Grappig genoeg schreef hij ook voor de *Novum*. Helaas bleek dat niet ons maandblad te zijn maar het tijdschrift van de Raad voor de Rechtspraak. Knapen is medeoprichter van de juridische uitgeverij *Celsus*, waaronder *Exotisch Recht* is uitgegeven. Daarnaast is hij vennoot van FAQ congressen. Tussendoor lukt het hem ook nog om samen met vrouw en dochter, grotendeels in Malawi te wonen om daar juridisch onderzoek op te zetten.¹

In het eerste hoofdstuk van het boek komt mr. Egbert Wolleswinkel aan het woord. Hij houdt zich al sinds jaar en dag bezig met het adellijk recht en is werkzaam bij de Hoge Raad van Adel, die net als de hoogste rechterlijke instantie gevestigd is in Den Haag. Deze Raad is opgericht bij een besluit uit 1814, en heeft een eigen wet: de wet op adeldom, uit 1994. De taak van de Raad was in eerste instantie het verlenen van adellijke titels, maar dat komt tegenwoordig nauwelijks meer voor. Mr. Wolleswinkel houdt zich dan ook voornamelijk bezig met de vraag of iemand een bepaalde titel heeft en zo ja, welke titel dat dan is. Puzzelen met stambomen is hem niet onbekend. Adeldom staat verder bol van de regeltjes waaronder ook de regel dat de adellijke titel alleen via de mannelijke lijn kan worden doorgegeven. Is er dan geen sprake van discriminatie? Mr. Wolleswinkel: "Dat is natuurlijk allang aangevochten tot aan het Europese Hof voor de rechten van de mens toe. Adeldom biedt geen enkele bevoordeling, dus kan

‘Heeft pas zijn eerste tentamen rechten gemaakt nadat er al vele stukken van zijn hand werden gepubliceerd in *Mr.* en het *Advocatenblad*’

er geen sprake zijn van discriminatie.”² Geprocedeerd wordt er, ondanks dit voorbeeld, weinig. Sommige families voeren onterecht een adellijke titel. Dan kan het nog wel eens voorkomen dat het Openbaar Ministerie en de rechtbank er aan te pas moeten komen.

De laatste jurist die geïnterviewd is, is ‘de ijsmeester’, Prof. mr. Kees Bastmeijer.

Bastmeijer stond aan de wieg van de wet Bescherming Antarctica, en is soms aanwezig aan boord van een expeditie naar de Zuidpool om de deelnemers aan de door hemzelf opgestelde regels te herinneren. Professor Bastmeijer: “het schrijven van de wet was een erg interessante klus. Je bent bezig met de bescherming van een tiende van het aardoppervlak (zo’n 14 miljoen vierkante kilometer) dat gedurende de Antarctische zomer voor 98% bedekt is met ijs.”³ Dat er Nederlandse juristen zijn die zich bezighouden met de polen, is niet zo vreemd. Nederland is namelijk samen met zevenentwintig andere landen, beheerder van de Zuidpool. En heeft daarom ook aanspraak op de natuurlijke rijkdommen van de pool, mochten deze ooit onder de beheerders verdeeld worden. Het recht op de Noordpool blijkt al wat verder ontwikkeld te zijn. Wetgeving hoeft Bastmeijer voor dit onderwerp niet te schrijven, maar samen met negenendertig andere ijsmeesters uit alle uithoeken van de wereld, brengt hij wel ieder jaar een advies uit over urgente vraagstukken. Terugkerende onderwerpen zijn het klimaat en de olie- en gaswinning.

Hierboven wordt zomaar een idee gegeven van twee van de twintig rechtsgebieden die in het boek aan bod komen. Beiden werden al in de ondertitel vernoemd, de overige vakgebieden zullen in deze recensie niet verklapt worden. En om eerlijk te zijn: het boek heeft een verrassingseffect ook wel een beetje nodig want tijdens het lezen zit je niet op het uiterste puntje van je stoel. Van een ‘page-turner’ is echt geen sprake.

Verbazen doet het boek je af en toe gelukkig wel. Wist je bijvoorbeeld dat het huishoudelijk reglement van een appartementencomplex, kan bepalen dat je geen vogels mag voeren? En dat bewoners flink kunnen worden beboet als zij dit wel doen? Dat er advocaten zijn die bijna hun gehele praktijk hebben opgebouwd in de benzinestationbranche? En dat er zoiets bestaat als de ‘celebrityjurist’? Het lezen van *Exotisch recht*, helpt in elk geval om een beetje out of the box te denken betreft je toekomstperspectief. Wanneer je het dichtslaat, lijkt de rechtenstudie breder dan ooit. Daarnaast is het voor zowel de student die net begonnen is begrijpelijk, als dat er wat waardevols in valt te lezen voor de (bijna) professional. Voor een juridisch boek, is *Exotisch recht* ook niet zo duur. Een ideaal cadeau dus voor je geliefde maar wat vertwijfelde studiegenoot. Die wellicht, tijdens het lezen, oog in oog kan komen te staan met zijn of haar droombaan. Een baan als jurist met een spannende component, alleen al omdat jij en de rest van je omgeving er nog nooit van heeft gehoord.

Michel Knapen, *Exotisch recht, van adelrecht tot Zuidpoolrecht*
Uitgeverij Celsus, Amersfoort; 130 blz., € 19,95
ISBN 978 90 8863 074 3

Michel Knapen

- 1 M. Knapen, *Exotisch recht van adelsrecht tot Zuidpoolrecht*, Uitgeverij Celsus, Amersfoort: 2011, p. 125
- 2 *Idem*, p.5
- 3 *Idem*, p. 121

Wilt u reageren op dit artikel? Stuur dan een e-mail naar novum@law.leidenuniv.nl

Filmrecensie

J. Edgar

J. Edgar Hoover

Zoals onze maatschappij altijd in ontwikkeling is, is ook het recht altijd in ontwikkeling. Op dit moment is een dergelijke ontwikkeling de steeds verdergaande digitalisering, internetrecht en aanverwante onderwerpen. De oorsprong van deze trend gaat veel verder terug. Over dat begin verhaalt de nieuwe bioscoopfilm *J. Edgar*. Een *must-see* voor elke (rechten)student.

J. Edgar vertelt het verhaal van de oprichting van de FBI door de mond van het brein achter en de eerste directeur van de FBI. Meer nog laat de film de ontwikkeling zien van hoe men keek naar een plaats delict, bewijsmiddelen en bewijsvoering in de context

van de tijd. De filmmakers deinzen er niet voor terug om – veel – grote thema's aan de kaak te stellen. Naast al genoemde onderwerpen gaat de film langs belangrijke historische momenten in de Amerikaanse geschiedenis. De communisten, Bolsjewieken en nationalisten, allen hebben ze de inrichting en het doel van een inlichtingendienst doen veranderen.

J. Edgar Hoover vertelt zelf het verhaal en door middel van flashbacks wordt de kijker meegenomen in zijn herinneringen. Leonardo DiCaprio vertolkt met verve Hoover. Een ambitieuze jongeman die een visie heeft over wat een inlichtingendienst zou

‘Een *must-see* voor elke (rechten)student’

Hoover en zijn rechterhand Tolson

kunnen doen en betekenen. In een tijd waar een plaats delict eerst wordt opgeruimd in plaats van dat er onderzoek wordt gedaan naar sporen, aanwijzingen of mogelijk bewijs, voorziet Hoover de mogelijkheden van vingerafdrukken en geeft aandacht aan wat er kan worden afgeleid van een plaats delict.

Aanvankelijk vind hij weinig medestanders voor zijn ideeën, maar als een volleerd politicus maakt hij gebruik van politiek spel, angst voor communisme en chantage. Het karakter van Hoover is echter niet volledig doorgrondbaar. De film laat diverse keren de moeder van Hoover zien, die een grote invloed op hem had. De kring van personen om Hoover is beperkt, en van een sociaal leven is eigenlijk überhaupt geen sprake. Jong en onbezonnen doet hij een huwelijksaanzoek aan een typiste die dit afslaat, maar wel tot zijn dood zijn loyale en toegewijde persoonlijke secretaresse blijft. Naast haar is er slechts Clyde Tolson, zijn rechterhand. Deze aristocraat wordt de tweede man van Hoover en dus van de FBI, en doet in de film on-Amerikaans beschaafd aan. De twee bouwen een bijzondere band op, lunchen en dineren dagelijks samen en krijgen een emotionele band die op dat moment nog verre van gebruikelijk is voor twee mannen. Een relatie wordt in de film slechts gesuggereerd, waarmee recht wordt gedaan aan de feiten. Er zijn slechts hardnekkige vermoedens van een relatie tussen beide heren.

Ook op hoge leeftijd blijven de heren gescheiden leven en zich bezig houden met de FBI. Hoover ziet diverse presidenten voorbij komen en de techniek ontwikkelt zich mee. Als een van de eersten ontdekt hij de ingangen die het aftappen van telefoonlijnen hem geven. De persoonlijke informatie is bruikbaar en hij zet het zonder aarzelen in om te chanteren en om zijn positie als directeur veilig te stellen. Geliefd is hij lang niet altijd, vooral niet naarmate hij ouder wordt. Ouderdomskwalen en starheid worden treffend in beeld gebracht. Zo heeft Hoover moeite met het afscheid nemen van de FBI en kan de fysieke achteruitgang van Tolson niet goed accepteren.

De film blijft tamelijk dicht bij de waarheid, en is bij de kidnaping van de Lindbergh baby en het illegale gebruik van Hoover's afliustersysteem zelfs buitengewoon nauwkeurig. Andere onderdelen blijven wat minder dicht bij de feiten. De provocaties naar John F Kennedy en Martin Luther King Junior zijn grotendeels speculatie en niet gebaseerd op enig bewijs. Ook de relatie die Hoover had met de diverse presidenten is hypothetisch.

Over zijn voorkeur voor mannen is nooit iets bevestigd, maar hier is de film weer erg accuraat: slechts suggesties worden gemaakt, maar dit is voor de invulling van de kijker.

Opvallend is dat deze film slechts 137 minuten duurt, tamelijk kort voor alle onderwerpen, lagen en verdiepingen die de film laat zien. Persoonlijk vind ik dit de grootste tekortkoming van de film. Door de snelheid komen niet alle ontwikkelingen en thema's even goed tot hun recht. De kijker komt niet helemaal bevredigd de zaal uit. J. Edgar Hoover hebben we niet volledig leren kennen, al was het alleen maar omdat zijn secretaresse alle geheime dossiers die hij had opgebouwd door de versnipperaar wist te halen.

<i>Titel:</i>	<i>J. Edgar</i>
<i>Regie en productie:</i>	<i>Clint Eastwood</i>
<i>Première:</i>	<i>11 november 2011</i>
<i>Hoofdrollen:</i>	<i>Leonardo DiCaprio, Armie Hammer, Naomi Watts en Judi Dench</i>
<i>Duur:</i>	<i>137 minuten</i>

Wilt u reageren op dit artikel? Stuur dan een e-mail naar novum@law.leidenuniv.nl

Verenigingen

Grootius

Waarde lezer,

December ligt inmiddels in een grijs verleden en ook januari is alweer bijna voorbij. Het lustrumjaar van JFV Grotius is begonnen. Goede voornemens zijn er alom, al zijn ze voor sommigen van ons misschien nog steeds slechts voornemens. Ook JFV Grotius heeft goede voornemens gemaakt. We willen jullie studie nóg leuker maken, en natuurlijk ook de rest van de wereld een handje helpen.

Het is u ongetwijfeld niet ontgaan; het Glazen Huis stond in Leiden. We willen graag iedereen bedanken die heeft geholpen met het organiseren en/of heeft deelgenomen aan onze activiteiten voor het Glazen Huis. De schoenzetactie, het Jingle Bells Rock feest en de statiegeldflessenactie waren zonder onze leden nooit zó'n denderend succes geworden. Natuurlijk vergeten we ook de 24uurCollegeMarathon niet. Samen met de faculteit hebben we het voor elkaar gekregen om een 24uurs collegemarathon te organiseren. Hulde aan alle sprekers en aanwezigen! Samen hebben we € 25.829,69 opgehaald voor moeders in oorlogsgebieden!

Dat is dus allemaal achter de rug, en we beginnen met frisse moed aan de boekverkoop. Om de betaling soepeler te laten verlopen en pinstoringen te voorkomen zal de betaling verderop in de gang plaats vinden. Wat niet veranderd is het feit dat u alleen met pin kunt betalen en u 10% korting op uw boeken krijgt.

Voordat het echter zover is zullen we eerst met een groep van 32 leden naar het franse Briançon afreizen om daar een week in de sneeuw te vertoeven. We zullen op 29 januari terug zijn.

Verder brengen we op 10 februari een bezoek aan de Belgische ambassade. Op 14 februari is er een carrièreborrel met Kneppelhout & Korthals Advocaten, en op 16 februari is het lustrumgala. Van 29 februari tot en met 2 maart brengen we een bezoek aan onze zuiderburen in Gent. Wilt u ook deelnemen aan een van deze mooie activiteiten? Kijk voor meer informatie op onze website www.jfvgrotius.nl

Hou voor meer nieuws onze website en facebookpagina in de gaten!

Namens het 91^e bestuur der JFV Grotius,

Met vriendelijke groet,

Marthe Goudsmit
Ab-actis

Faculteitszaken

Annemiek Brouwer is dit studiejaar ('11-'12) de assessor, het student-lid van het faculteitsbestuur van de faculteit rechten. Zij behartigt de belangen van de student op deze faculteit en binnen het faculteitsbestuur op het gebied van onderwijs, organisatie en onderzoek.

Contactinformatie:

Adres: Steenschuur 25, kamer B.4.38, 2311 ES Leiden

Telefoon: 071 527 7621

Email: assessor@law.leidenuniv.nl

Spreekuur op woensdag van 11.00 tot 12.00 uur

De eerste vijf maanden zitten erop! Het kerstreces is voorbij, oud en nieuw is gevierd en zoveel mogelijk ects van het eerste semester zijn behaald. Tijd om weer met frisse moed aan het nieuwe semester te beginnen. Nu, begin februari, is het voor mij tijd om eens terug te kijken op de gebeurtenissen van de afgelopen maanden.

Afgelopen december heeft het eerste panelgesprek van dit jaar plaatsgevonden, het zogeheten 'ontbijt met de decaan'. Samen met decaan heeft een groep studenten heerlijk ontbeten in de Faculty Club en gesproken over diverse onderwerpen. Een ieder was in de gelegenheid om vragen aan Rick Lawson te stellen. Daarnaast is onder andere gesproken over Usis, faciliteiten in het gebouw en natuurlijk over het onderwijs. Bij het laatste ging het voornamelijk om de vraag wat de studenten ervan zouden vinden als het onderwijs zou worden geïntensiveerd. Allemaal leerzame punten waar ik de komende tijd mee aan de slag zal gaan. Voor dit semester zijn er alweer diverse nieuwe panelgesprekken gepland. Lijkt het je leuk om hieraan deel te nemen: stuur mij een email!

Natuurlijk kan ik niet aan de ontwikkelingen in het onderwijs voorbijgaan. Ook in Nederland is men aan het kijken waarop bezuinigd kan worden. Helaas heeft het huidige kabinet gekozen voor bezuinigingen op het onderwijs/ de studenten. Zoals de meeste zullen weten is de meest recentelijk ontwikkeling een wetsvoorstel over het afschaffen van de studiefinanciering in de master, dat naar de tweede kamer is gestuurd. Veel van ons zullen hiermee in aanraking komen, zeker omdat men ook nadenkt over het afschaffen van het ov-kaart tijdens de master.

Via Facebook kwam ik onderstaande quote van de Stichting Loesje tegen: 'Studeren, leuker kunnen we het niet maken, wel duurder'. Ik heb er even over nagedacht, maar ben het hier uiteindelijk niet helemaal mee eens. Ondanks de bezuinigingen bieden de maatregelen van de overheid ook de mogelijkheid voor studenten om meer vraagtekens bij hun onderwijs te zetten. Naar mijn mening mag er alleen meer van studenten worden gevraagd, als er meer tegenover wordt gezet. Vandaar dat ik samen met mijn mede-assessoren bezig ben te kijken naar andere vormen van onderwijs die het studeren juist wel leuker zouden kunnen maken.

Ook binnen de universiteit is goed merkbaar dat er bezuinigd moet worden. Er worden naar verschillende mogelijkheden gekeken die studenten zouden moeten helpen sneller af te studeren. En dus zouden voorkomen dat studenten de langstudeerboete moeten gaan betalen. Een spannende tijd, waarin ik hoop mijn bijdrage als assessor van de rechtenfaculteit te kunnen leveren. Ik zal mijn uiterste best doen om namens de studenten op voorstellen te reageren en een zo positief mogelijk eindresultaat te bereiken.

Graag zou ik van deze gelegenheid gebruik willen maken om jullie als studenten op te roepen op te komen voor je rechten. Probeer van alle potentiële maatregelen op de hoogte te blijven en laat je stem via mij of de leden van de faculteitsraad horen. Laat je niet bang maken door de overheidsmaatregelen, maar blijf dingen naast je studie doen. Juist van deze dingen leer je veel vaardigheden, die je later in je carrière nog veelvuldig kunt gebruiken.

Dan rest mij alleen nog jullie veel succes te wensen bij de aanvang van dit semester!

'Studeren, leuker kunnen we het niet maken, wel duurder'.

De jonge meesters van Pels Rijcken

Als advocaat bij Pels Rijcken sta je regelmatig in de rechtszaal. Procederen, pleiten... het echte werk. Dat vraagt om passie, overtuiging en vooral vakmanschap. En als je ergens het juridische vak tot in je vingertoppen leert beheersen, dan is het bij Pels Rijcken. Dat zeggen wij, dat zegt de branche. Maar natuurlijk moet je dit zelf ervaren. Laten we snel kennis maken. Tijdens een zitting, masterclass of student-stage. Ga naar www.pelsrijcken.nl/jongemeesters of scan de QR-code. Tot zo.

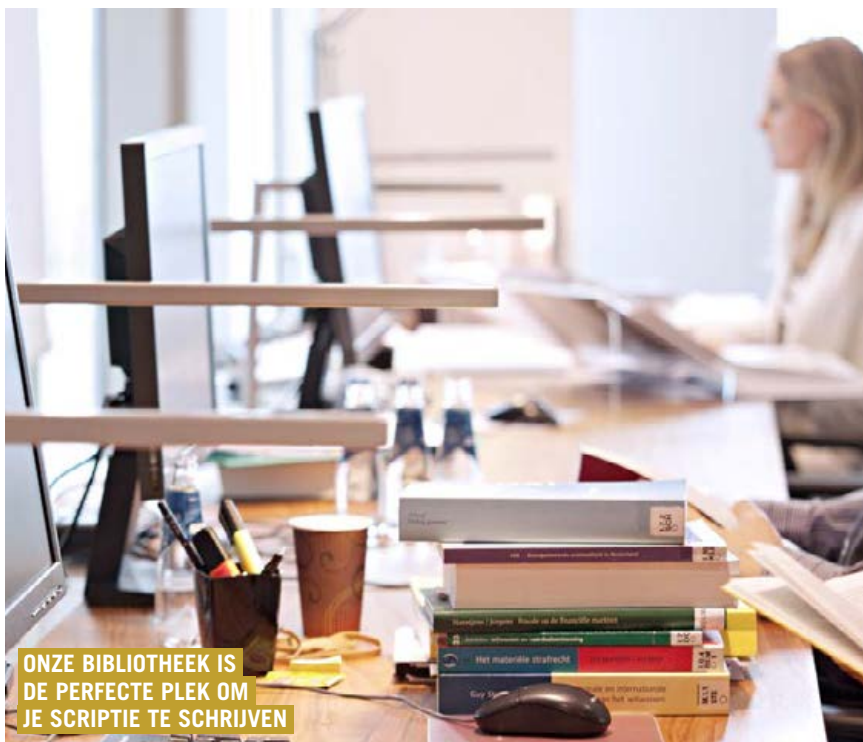

Pels Rijcken **Bron van inzicht**

Pels Rijcken
& Droogleever
Fortuijn *advocaten
en notarissen*

ELKE DAG ONTMOETEN
ZE ELKAAR BIJ DE KOFFIE

ONZE BIBLIOTHEEK IS
DE PERFECTE PLEK OM
JE SCRIPTIE TE SCHRIJVEN

Kennismaken met De Brauw

“Wat is de beste manier om
De Brauw goed te leren kennen?”

“Een studentstage is volgens ons de ideale manier om kennis te maken. Jij leert ons beter kennen, en wij jou. Van uur tot uur maak je mee wat het werk in de praktijk precies inhoudt. Dat kan in Amsterdam, maar ook op één van onze kantoren in het buitenland.

Ook kun je op kantoor je scriptie schrijven. Je kunt dan gebruik maken van al ons bronnenmateriaal. Daarnaast hebben we plek voor studierend medewerkers, bieden we oriënterende gesprekken aan en organiseren we interessante business courses.”

werkenbijdebrauw.nl

DE BRAUW
BLACKSTONE
WESTBROEK